

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Näytön arviointi rikosprosessissa - Case KKO 2018:3

Härkönen, Santeri

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Näytön arviointi rikosprosessissa - Case KKO
2018:3 Näytön arviointi rikosprosessissa -
Case KKO 2018:3**

Härkönen, Santeri Härkönen, Santeri
Liiketalous
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2018 2018

Härkönen, Santeri

Näytön arviointi rikosprosessissa - Case KKO 2018:3
Näytön arviointi rikosprosessissa - Case KKO 2018:3

Vuosi 20182018

Sivumäärä 55

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia huumausainerikollisuutta, huumausainekaupan leviämistä internetissä toimiviin anonyymeihin verkkoihin sekä tämän vaikutusta rikosprosessissa esitettävän näytön arviointiin. Opinnäytetyössä arvioidaan myös korkeimman oikeuden tapaus 2018:3, jossa on kyse huumausaineen laittomasta maahantuonnista postitse. Tapauksessa esiin nousee anonyymien verkkojen sekä kryptovaluuttojen aiheuttama konkreettisen näytön puute rikosprosessissa.

Metodisesti oikeusdogmaattisessa opinnäytetyössä on tavoitteena selvittää voimassa olevan oikeuden sisältöä lainsäädännön, oikeuskirjallisuuden sekä oikeuskäytännön avulla. Vahvana teemana esiin nousee ihmisoikeussopimuksiin pohjautuva syyttömyysolettama, sen toteutumisen rikosprosessin eri vaiheissa sekä sen vaikutukset näytön arvioinnissa. Syyttömyysolettaman perimmäisenä tarkoituksena on turvata syytetyille tämän perusoikeudet rikosprosessissa ja vähentää väärän tuomion riskiä huomattavasti.

Opinnäytetyössä tarkastellaan rikosprosessia kokonaisuutena, sisältäen rikosprosessiin liittyvät oikeudenmukaisuus- ja tarkoituksenmukaisuusperiaatteet, näiden oikeuslähteet sekä itse prosessin kulku vaihe vaiheelta. Tarkastelussa on myös huumausaineet rikoslain näkökulmasta niin tunnusmerkistön kuin rangaistuksen mittaamisen osalta sekä huumausaineiden poliittinen asema niin Suomessa kuin kansainvälisellä tasolla. Lyhyt katsaus Suomen huumausainetilanteeseen pohjustaa esiin tuodut huumausaineiden aiheuttamat yhteiskunnalliset ongelmakohdat, joiden ratkaisemiseen on esitetty kansainvälisesti vaihtoehtoisia näkemyksiä, kuten huumausaineiden käyttörikoksesta luopumista.

Opinnäytetyön keskiössä on korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen 2018:3 vaikutukset tulevaan oikeuskäytäntöön vastaavanlaisissa tapauksissa, joissa tosiasiallista rikoksentekijää on erittäin vaikeaa selvittää. Yhteenvetona todettakoon, että jatkossa sekä esitutkinnan huolellinen toteuttaminen, että näytön kattava määrä ja sen kokonaisarviointi tulevat olemaan erityisen tärkeässä asemassa vastaavanlaisten tapausten tuomioistuinkäsittelyissä.

Asiasanat: rikosprosessi, huumausainerikos, syyttömyysolettama, näytön arviointi

Härkönen, Santeri

Evaluation of evidence in criminal procedure - Case KKO 2018:3

Year	20182018	Pages	55
------	----------	-------	----

The aim of this thesis is to study drug-related crime, the illegal trade of drugs spreading into anonymous web-based platforms and the effects this has on the evaluation of evidence in criminal procedure. The supreme court case 2018:3, which was about illegal importing of drugs through postal services, is also reviewed in the thesis. In said case the absence of concrete evidence caused by anonymous web-based platforms and the use of cryptocurrencies is highlighted.

The thesis is methodically legal-dogmatic and aims to research the contents of law through legislation, legal literature and case law. The presumption of innocence, which is a principle based on the declaration of human rights, and its effects on the evaluation of evidence are also key themes in the thesis. The presumption of innocence aims to protect the fundamental rights of the accused and lower the chances of a wrongful conviction.

The thesis examines criminal procedure, including the principles for justice and practise and the legal sources for these principles. The different steps of the criminal procedure are also covered. Illegal drugs are studied from the standpoint of criminal law including the definition of offences and the measurement of punishment. The thesis includes a peek into the political status of illegal drugs in Finland as well as on an international level. A situation report on illegal drugs in Finland outlines the social problems caused by them, to which many alternative solutions have been proposed internationally, like the decriminalization of use and possession for personal use.

The core of the thesis is in the precedent from the supreme court in the case 2018:3 and its effects on future legal practice involving similar cases, where the actual perpetrator is difficult to verify. In conclusion, a thorough execution of pre-trial investigation, comprehensive evidence and the overall evaluation of all evidence are crucial in criminal trials of similar cases.

Keywords: criminal process, drug-related crime, presumption of innocence, evaluation of evidence

Lakiluettelo

Esitutkintalaki 805/2011.

Huumausainelaki 373/2008.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997.

Oikeudenkäymiskaari 4/1734.

Perustuslaki 731/1999.

Rikoslaki 39/1889.

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Rikosprosessi	7
2.1	Prosessiperiaatteet	8
2.2	Rikosprosessin kulku	11
2.2.1	Esitutkinta	12
2.2.2	Syyteharkinta	15
2.2.3	Pääkäsittely	16
2.3	Muutoksenhakumenettely	19
2.4	Korkeimman oikeuden ratkaisujen merkitys	23
3	Huumeaineet ja rikoslaki	25
3.1	Huumeainetilanne ja huumeainepolitiikka Suomessa	26
3.2	Oikeuslähteet	28
3.3	Tunnusmerkistö	30
3.4	Rangaistuksen mittaaminen	38
3.5	Näytön arviointi	40
3.5.1	Näyttöproblematiikan jäsenitys	41
3.5.2	Todistusharkinta	42
3.5.3	Näyttöarvo ja vaihtoehdot	43
3.5.4	Näytön arviointi huumeainerikoksissa, tapaus KKO 2018:3	44
3.6	Anonyymit verkot	47
3.7	Kryptovaluutat	48
4	Johtopäätökset	49
	Lähteet	51
	Kuvat	55

1 Johdanto

Huumausainerikollisuus on levinnyt nousevissa määrin internettiin. Useat anonyymiteetin taakaavat menettelyt huumausainekaupassa laskevat huomattavasti kiinni jäämisen riskiä ja vaikeuttavat rikosten esitutkintaa vähentämällä saatavilla olevan konkreettisen todistusaineiston määrää. Tämä opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella huumausainerikollisuuteen liittyvää lainsäädäntöä ja rikosprosessia kokonaisuutena, sekä pureutua rikosasian oikeudenkäynnissä esiin tulevan todistusaineiston ja näytön tärkeyteen. Esiin nousevat myös ilmiöt, jotka mahdollistavat lähes täysin anonyymina tapahtuvan huumausainerikollisuuden.

Opinnäytetyö on metodisesti oikeusdogmaattinen ja sen aiheita käsitellään lainsäädännön, kansainvälisten sopimusten, oikeuskirjallisuuden, oikeuskäytännön sekä erilaisten tutkimusten valossa. Erityisessä tarkkailussa ovat syytetyn oikeudet ja oikeusturvan toteutuminen, sekä näihin liittyvät kansainvälisissä sopimuksissa lausutut periaatteet, joiden tarkoituksena on varmistaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen.

Korkeimman oikeuden ratkaisu 2018:3 on herättänyt huomiota sen prejudikatiivisen linjauksen myötä. Kyseinen ennakkopäätös vaikuttaa tulevaan oikeuskäytäntöön lukuisissa samankaltaisissa rikosasioissa, joita on vireillä jatkuvasti. Onko kyseessä hyvä vai huono asia? Ennakkopäätös perustuu syytetyn oikeusturvan kunnioittamiseen, mutta vaikeuttaa samalla useissa tapauksissa syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen edellytyksiä saattaa huumausainerikoksesta epäilty tuomioistuimessa rankaistavaksi.

2 Rikosprosessi

Rikosprosessissa on kysymys rikosoikeudellisesta vastuusta rikokseksi katsotun teon seurauksena. Rikosprosessi määritellään näin ollen menettelyksi, jossa väitetyksi tapahtuneeseen rikokseen vaaditaan syytetylle rangaistusta. Rikosprosessin ydintehtävänä on rikosvastuun toteuttaminen. Itse prosessi pyritään toteuttamaan mahdollisimman varmasti, nopeasti ja taloudellisesti.¹ Rikosprosessiin kuuluvat tuomioistuimessa tapahtuvaa oikeudenkäyntiä edeltävät alkuvaiheet, eli poliisin rikosepäilyn vuoksi suorittama esitutkinta, virallisen syyttäjän sen perusteella suorittama syyteharkinta ja syytettä koskeva päätöksenteko.²

Siviiliproessin ja rikosproessin ero perustuu vaaditun oikeusseuraamuksen luonteeseen. Seuraamus voi olla yksityisoikeudellinen, tai rikosoikeudellinen. Erottelu ei yleensä tuota

---

¹ Jokela 2008, 5-7.

² Virolainen - Koulu 2012, 64.

vaikeuksia, sillä rikosoikeudellisten seuraamusten ryhmä on erittäin selväpiirteinen. Rikoksesta johtuvat yksityisoikeudelliset vaatimukset, kuten rikosperusteinen korvausvaatimus ja omaisuuden palauttamisvaatimus kuuluvat siviiliprosessin puolelle. Nämä rikokseen perustuvat yksityisoikeudelliset vaatimukset saadaan kuitenkin käsitellä liitännäisvaatimuksina rikoksesta nostetun syytteen yhteydessä. Tällöin kyse on adheesioprosessista, jossa myös yksityisoikeudellinen vaatimus käsitellään pääosin rikosprosessuaalisessa järjestyksessä. Edellä mainittujen vaatimusten erillinen tuomioistuinkäsittely lukeutuu riita-asiaksi ja esimerkiksi vahingonkorvausvaatimus on yksityisoikeudellinen vaatimus myös silloin, kun se perustuu rikokseen.³

Tärkeää rikosprosessissa on huolehtia yksilön oikeusturvasta. Pelkkä prosessin tarkoituksenmukaisuus ja aineellisesti oikea lopputulos eivät riitä, vaan menettelyn on kokonaisuudessaan täytettävä oikeusvaltion tunnusmerkkeihin kuuluvan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusedellytykset. Rikosprosessissa on varmistuttava siitä, ettei yksilön oikeuksia missään prosessin vaiheessa tarpeettomasti loukata tai vaaranneta. Erityisen tärkeää on välttyä syyttömiin kohdistuvilta pakkokeinoilta ja tuomioilta.⁴

2.1 Prosessiperiaatteet

Rikosprosessia koskevat periaatteet voidaan jaotella oikeudenmukaisuustavoitteisiin ja tarkoituksenmukaisuustavoitteisiin. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset perustuvat Suomen perustuslaissa, Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksessa⁵ ja YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa⁶ määritettyihin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kriteereihin.⁷ Näissä säännöksissä asetetaan vaatimuksia niin tuomioistuinten järjestelyille kuin menettelyille. Tärkeimmät prosessia koskevat vaatimukset ovat seuraavat; tuomioistuimen tulee olla riippumaton ja puolueeton, tuomioistuimen tulee olla perustettu lain mukaisesti, menettelyn tulee olla rehellistä ja oikeudenmukaista yksityistä kohtaan, menettelyn tulee yleensä olla suullista ja julkista, mutta poikkeuksia tästä voidaan tehdä tietyissä tapauksissa, tuomioistuimen tutkinnan tulee tapahtua kohtuullisen ajan kuluessa ja tuomio tulee julistaa julkisesti.⁸

---

³ Virolainen - Koulu 2012, 64-65.

⁴ Jokela 2008, 6-7.

⁵ Euroopan ihmisoikeussopimus (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muutettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla (63/1999).

⁶ Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (8/1976).

⁷ Linna 2012, 14.

⁸ Jokela 2008, 29-30.

Perustuslain (731/1999) 2 luvun 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitteilyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin sisältö ei ole tyhjentävästi määritelty. Ihmisoikeussopimuksissa ja oikeusturvan määrittelyllä on tuotu esiin ne seikat ja osatekijät, joilla on huomattava painoarvo oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisella. Harkittaessa sitä, onko prosessi toteutunut vaatimusten mukaisesti, ei tarkastella suoranaisesti yksittäisten säännösten toteutumista, vaan ratkaisu tehdään yksittäistapauksittain tehtävän kokonaisvaltaisen arvioinnin perusteella. Toisaalta vakavat puutteet yksittäisienkin säännösten kohdalla voivat aiheuttaa ristiriidan prosessin oikeudenmukaisuuden kanssa.⁹

Rikosprosessin omiin erityisiin oikeusperiaatteisiin lukeutuvat myös syyttömyysolettama ja siihen läheisesti liittyvä itsekriminointisuoja. Syyttömyysolettama on ilmaistu YK:n ihmisoikeusjulistuksessa, kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjassa.¹⁰ Syyttömyysolettaman mukaan jokaista on kohdeltava syyttömänä, kunnes hänet on lainvoimaisesti tuomittu rikoksesta.¹¹ Syyttömyysolettamaan katsotaan kuuluvat myös tuomioistuinten objektiivisuusvelvollisuus ja velvollisuus arvioida kaikki epäselvyydet todistusaineistossa syytetyn eduksi (in dubio pro reo), syyttäjän todistustaakka ja syytetyn oikeus vastanäytön esittämiseen. Itsekriminointisuoja, eli myötävaikuttamattomuusperiaatteella tarkoitetaan sitä, ettei rikoksesta epäillyn tai syytteessä olevan tarvitse omalla toiminnallaan edistää syyllisyytensä selvittämistä. Epäillyllä ja syytetyllä on oikeus olla antamatta tietoja, jotka huonontavat heidän asemaansa rikosoikeudenkäynnissä. Sekä syyttömyysolettama että itsekriminointisuoja siirtää todistustaakan rikosprosessin kantajalle, yleensä syyttäjälle, jolla on aina vastuu esittää tarvittava näyttö sille, että syytetty on ilman epäilystä syyllistynyt rikokseen.¹²

Rikosprosessin tarkoituksenmukaisuusperiaatteet pohjautuvat prosessin tavoitteisiin, jotka ovat varmuus, nopeus ja halpuus. Nämä tavoitteet pyritään turvaamaan järjestämällä prosessi suulliseksi, keskitetyksi ja välittömäksi. Prosessioikeudellisessa kirjallisuudessa nämä kolme

---

⁹ Jokela 2008, 30-31.

¹⁰ Euroopan Unionin Perusoikeuskirja (2000/C 364/01).

¹¹ Linna 2012, 21.

¹² Linna 2012, 21.

periaatetta ovat vakiintuneita suuntaviivoja, joita pyritään oikeudenkäyntimenettelyä järjestettäessä noudattamaan. Koska nämä periaatteet ohjaavat oikeudenkäyntimenettelyn kulkua, kutsutaan niitä myös menettelyperiaatteiksi.¹³

Suullisuusperiaatteen mukaan asianosaisten tulee esittää istunnossa vaatimuksensa ja väitteensä suullisesti. Asianosainen ei saa antaa kirjallista lausumaa edes niin, että se luettaisiin ääneen. Oikeudenkäytikaassa myönnetään kuitenkin asianosaiselle lupa lukea asiakirjasta vaatimuksensa sekä suorat viittaukset oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen. Myös kirjallisten muistiinpanojen käyttäminen suullisen esittämisen tukena on sallittua.¹⁴ Suullisuusperiaate tuo menettelyyn useita etuja. Se lisää oikeudenkäynnin varmuutta, nopeutta ja julkiisuutta. Varsinkin todistelussa oikeuden edessä tapahtuva välitön todistajan kuulustelu antaa luotettavimman pohjan todistusharkinnalle. Vapaan todistusten harkinnan periaatteen onkin parhaimmassa tapauksessa katsottu edellyttävän menettelyn suullisuutta ja välittömyyttä. Suullisuusperiaate saa tukea myös Euroopan ihmisoikeussopimuksesta, jossa edellytetään mahdollisuutta esittää asiansa suullisesti suoraan tuomioistuimelle.¹⁵

Tuomioistuinkäsittelyn välittömyysperiaatteen mukaan koko oikeudenkäyntiaineisto esitetään välittömästi tuomioistuimelle, eikä tuomioistuimen kokoonpano saa käsittelyn aikana muuttua. Tuomioistuimen ratkaisu tulee perustua suoraan siihen, mitä käsittelyssä on esitetty, eikä esimerkiksi pöytäkirjaan tai muuhun kirjalliseen aineistoon. Välittömyyden vaatimus koskee sekä asianomaisten lausumia että itse todistelua. Todistelun osalta tällä tarkoitetaan sitä, että tuomioistuin saa kiinnittää huomiota vain niihin todisteisiin, jotka on esitetty sen istunnossa tai joiden voimassaolo voidaan päätellä siitä, mitä istunnossa on havaittu. Tuomion perusteena tulisi käyttää ensikädessä alkuperäisiä todisteita ja päätös asiasta pyritään tehtävän välittömästi todisteiden vastaanottamisen päätyttyä. Etuna välittömyysperiaatteella on suora kontakti oikeudenkäynnin osallisina oleviin henkilöihin. Tuomarit voivat myös arvioida välittömästi tehtävän suullisen kertomuksen luotettavuutta ja tehdä siihen liittyviä huomioita. Tuomioistuin saa näin paremmat edellytykset esitettyjen todisteiden arviointiin sekä aineellisesti oikeaan tuomioon. Välittömyysperiaate on vahvistettu kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja sen katsotaan tuovan syytetyille itseisarvoisesti merkityksellisiä etuja tuomioistuinkäsittelyyn.¹⁶

---

¹³ Vuorenpää 2009, 65-66.

¹⁴ Linna 2012, 23-24.

¹⁵ Jokela 2008, 16-17.

¹⁶ Jokela 2008, 19-20.

Keskitysperiaatteella tarkoitetaan sitä, että oikeudenkäyntiasia pitää, mikäli mahdollista, käsitellä ilman viivytystä ja ajanhukkaa yhtäjaksoisessa menettelyssä. Keskitysperiaatteen toteutumisen kannalta olisi myös tärkeää, ettei pääkäsittelyä jouduttaisi lykkäämään.¹⁷ Keskitysperiaatteen noudattaminen oikeudenkäynnissä on tarpeen sen vuoksi, että edellä käsiteltävien suullisuus- ja välittömyysperiaatteiden toteutuminen edellyttää lähes poikkeuksetta oikeudenkäynnin keskittämistä. Koska tuomion perustana tulisi olla ainoastaan ne seikat, jotka ovat oikeudenkäynnissä suullisesti ja välittömästi tulleet esille, tuomarien on pystyttävä muistamaan ja hallitsemaan kaikki käsittelyssä esille tulleet seikat, jotka vaikuttavat ratkaisuun. Riski muistivirheistä aiheutuvista vääristä tuomioista lisääntyy, ellei oikeudenkäyntiä keskitetä suhteellisen lyhyeen ajanjaksoon.¹⁸

2.2 Rikosprosessin kulku

Rikosprosessin kulku perustuu neljään päävaiheeseen. Nämä ovat esitutkinta, syyteharkinta, oikeudenkäynti tuomioistuimessa ja rangaistuksen täytäntöönpano. Esitutinnan suorittaa pääasiassa poliisiviranomainen, mutta nykyisessä esitutkintakäytännössä painotetaan syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen yhteistyötä, jolloin syyttäjä saa parhaat mahdolliset edellytykset syytteen ajamiselle. Esitutinnan valmistuttua asia siirtyy syyttäjän syyteharkintaan, jossa päätetään syytteen nostamisesta. Oikeudenkäynti tuomioistuimessa sisältää sekä käsittelyvaiheen että vahvistamisvaiheen. Vahvistamisella tarkoitetaan tuomiota, joka rikosasioissa on rikosasioiden oikeudenkäynnistä säädetyn lain (myöh. ROL) 11 luvun 4 §:n mukaan joko syylliseksi tuomitseva tai vapauttava.¹⁹

Kuva 1: Rikosprosessin kulku.²⁰

Rikosprosessi voidaan mieltää joko suppeassa tai laajassa merkityksessä. Suppeassa merkityksessä puhutaan vain rikosasian oikeudenkäyntivaiheesta, jolloin rikosprosessia määritellään lailla järjestetyksi menettelyksi, jossa määrätään tarvittavat toimenpiteet, joihin ryhdytään

¹⁷ Vuorenää 2009, 69-70.

¹⁸ Jokela 2008, 20-21.

¹⁹ Jokela 2008, 5-6.

²⁰ Jokela 2008, 5.

tapahtuneen rikoksen johdosta. Rikosprosessissa ratkaistaan siis kysymys rikosoikeudellisesta vastuusta väitetyn rikoksen johdosta. Laajemmassa merkityksessä rikosprosessiin lukeutuvat myös oikeudenkäyntiä edeltävät esitutkinta ja syyttäjän syyteharkinta. Tällöin rikosprosessi on määriteltävä menettelyksi, jossa tutkitaan ja ratkaistaan kysymys rikosoikeudellisesta vastuusta epäillyn rikoksen johdosta.

2.2.1 Esitutkinta

Rikosprosessi käynnistyy tutkintapyyntöstä tai rikosilmoituksesta, jotka johtavat poliisin suorittamaan esitutkintaan. Esitutinnan tärkein tavoite on saada riittävän kattava selvitys tapahtuneesta rikoksesta syyteharkintaa varten. Esitutkintalain (805/2011, myöh. ETL) 1 luvun 2 §:n mukaan esitutkinnassa pyritään selvittämään rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutetut vahingot ja siitä saatu hyöty, asianosaiset ja kaikki muu tarvittava informaatio, jota syyttäjä tarvitsee syytteen nostamisesta päättäessään ja syytettyä ajaessaan.²¹ Lisäksi esitutkinnassa selvitetään asianomistajan mahdollinen yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan sekä mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi. Lisäksi selvitetään, suostuuko asianomistaja asian käsittelemiseen käräjäoikeudessa kirjallisessa menettelyssä ja aikooko myös rikoksesta epäilty suostua tähän menettelyyn. ETL:n mukainen velvollisuus tutkia henkilön rikokseksi epäiltyä tekoa ei rajoitu tapahtuman arvioimiseen vain rikostunnusmerkistön valossa, vaan tutkinnassa on myös mahdollisuuksien mukaan selvitettävä muut rikoksen rakenteeseen kuuluvat seikat, joina voidaan pitää teon oikeudenvastaisuutta sekä tekijän syyllisyyttä. Näihin sisältyvät muun muassa rikollisen teon oikeuttamisperusteet, kuten hätävarjelu ja pakko-tila. Tekijän syyllisyysarviointiin vaikuttavat myös se, onko tekijän toiminut tekoa tehdessään tahallaan vai tuottamuksellisesti.²²

ETL 3 luvun 1 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty. Pelkkä rikosilmoitus ei siis aloita esitutkintaa, ellei sen perusteella ole syytä epäillä rikosta. Esitutkintakynnys ei ylitä tapauksissa, joissa rikosilmoituksen kohteena ollut tekoa ei ole pidettävä rikoksena tai jos ilmoitetun rikoksen tueksi ei ole esitettävissä lainkaan näyttöä. Päätöksen esitutkintakynnyksen ylittämisestä tekee esitutkinnanjohtaja. Lähtökohtaisesti esitutkinta toimitetaan aina, kun on syytä epäillä rikosta. Tähän on kuitenkin olemassa poikkeuksia. Esitutkinta voidaan jättää toimittamatta sellaisen rikoksen johdosta, jossa ei ole odotettavissa

---

²¹ Jokela 2008, 147.

²² Vuorenää 2009, 140-141.

ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuudessaan pidettävä vähäisenä, jos asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia. Esitutkinta voidaan myös tietyin edellytyksin jättää suorittamatta tai keskeyttää myös silloin, kun syyttäjä tulisi tekemään asiassa syyttämättäjäyttämispäätöksen tai jos tutkinnan toimittamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja asiasta mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen.²³

Tiedonhankinta esitutkinnassa voidaan jakaa kahteen osa-alueeseen, taktiseen tutkintaan ja tekniseen tutkintaan. Taktisella tutkinnalla tarkoitetaan erilaisia henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen perustuvia toimenpiteitä, joilla rikokseen liittyvää informaatiota pyritään saamaan yksityisiltä ihmisiltä tai viranomaisilta. Esimerkiksi tiedustelut, puhuttelut, kuulustelut ja suurin osa todistelusta kuuluvat taktiseen rikostutkintaan.²⁴ Teknisestä rikostutkinnasta puuttuu henkilökohtainen vuorovaikutus esitutkintaviranomaisen ja tiedonlähteen välillä. Teknisessä tutkinnassa on kyse erilaisten esineellisten todisteiden tutkimisesta tekniikan tarjoamia apuvälineitä hyödyntäen. Tekniseen rikostutkintaan kuuluvat muun muassa rikospaikkatutkinta sekä erilaiset laboratoriotutkimukset, sormenjälki- ja DNA-tutkimukset sekä oikeudellinen käsialavertailu. Rikoksen selvittämisessä on tietyin edellytyksin mahdollista käyttää apuna myös rikosprosessuaalisia pakkokeinoja. Näillä tarkoitetaan viranomaistoimenpiteitä, joiden avulla puututaan henkilön lailla suojattuihin oikeuksiin rikosprosessin häiriöttömän kulun varmistamiseksi ja prosessin saattamiseksi aineellisesti oikeaan lopputulokseen. Näitä pakkokeinoja ovat esimerkiksi todisteena käytettävissä olevan esineen takavarikko, kotietsintä, telekuuntelu sekä esitutkintaa välttelevän henkilön nouto kuulustelutilaisuuteen.²⁵

Esitutkintamenetelmien käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon rikostenselvittämisen intressin lisäksi epäillyn ja asianomistajan oikeusturvaan liittyviä kysymyksiä. Oikeusturvakysymyksiin liittyvät myös esitutkintaperiaatteet, kuten objektiivisuusperiaate, vähimmän haitan periaate, hienotunteisuusperiaate, joutuisuusperiaate, syyttömyysolettama sekä epäillyn oikeus puolustautua. Objektiivisuus- eli puolueettomuusperiaate ilmenee esitutkinnassa siten, että ETL 4 luvun 1 §:n mukaan esitutkinnassa on selvitettävä ja otettava huomioon sekä epäiltyä vastaan että hänen puolestaan vaikuttavat seikat ja todisteet. Objektiivisuusperiaate edellyttää myös sitä, että esitutkinnassa kiinnitetään huomiota myös mahdollisiin epäillyn kannalta edullisiin, vaihtoehtoisiin tapahtumakulkuihin. Esitutkinnan tavoitteena ei siis saa olla pelkästään sellaisten seikkojen selvittäminen, joiden nojalla mahdollisessa

---

²³ Vuorenää 2009, 142-143.

²⁴ Vuorenää 2009, 146.

²⁵ Vuorenää 2009, 146-147.

oikeudenkäynnissä päädyttäisiin langettavaan tuomioon tai mahdollisimman ankaraan rangaistukseen, vaan esitutkinnassa tehtävillä selvityksillä pitäisi taata parhaat mahdolliset edellytykset saavuttaa oikea ratkaisu ja oikeudenmukainen seuraamus.²⁶

Koko rikosprosessin läpi vaikuttava syyttömysolettamasta on säädetty esitutkintalain tasolla siten, että epäiltyä on kohdeltava esitutkinnassa syyttömänä. Esitutkinnassa tämä periaate sisältää muun muassa sen, että rikoksesta epäiltyä kutsutaan nimenomaan epäillyksi tai vastaajaksi, eikä häntä puhutella esimerkiksi syllisenä. Esitutkintaviranomaisen ei siis pidä ottaa kantaa epäillyn mahdolliseen syllisyyteen, vaan tämä on jätetty tuomioistuimen tehtäväksi. Syyttömysolettama estää myös esitutkintaviranomaisia antamasta sellaisia lausuntoja, jotka voisivat leimata epäillyn sylliseksi tutkittavana olevaan rikokseen.²⁷

Esitutkinta lopetetaan, kun tarvittava määrä informaatiota on saatu kerättyä ja juttu on valmis siirrettäväksi syytäjälle. Kertyneestä aineistosta laaditaan esitutkintapöytäkirja, mikäli pöytäkirjan laatiminen on asian jatkokäsittelyn kannalta tarpeellista. Esitutkintapöytäkirjasta tulee ilmetä kuulustelupöytäkirjat, selostukset tutkintatoimenpiteistä, sekä tutkinnassa kertyneet asiakirjat ja tallenteet, jos niillä on merkitystä asiassa. Lisäksi esitutkintapöytäkirjaan sisältyy kaikki todistusaineisto, joka jutun esitutkinnassa on kertynyt. Esitutkintapöytäkirja toimii näin ollen syyttäjän apuvälineenä syyteharkinnassa sekä jutun oikeuskäsittelyssä. Ennen esitutkinnan päättämistä on asianosaisille varattava tilaisuus esittää lausuntonsa esitutkinnosta kertyneestä aineistosta, jos se mahdollisesti jouduttaa tai helpottaa asian käsittelyä tuomioistuimessa.²⁸

Esitutkinnan päättämisen jälkeen esitutkintaviranomaisten on vielä päätettävä asian siirtämisestä syyteharkintaan. Ainoastaan kahdessa ETL 10 luvun 2 §:ssä mainitussa tapauksessa esitutkintaviranomainen voi jättää asian siirtämättä syyteharkintaan. Jos tutkinnassa on käynyt selville, ettei rikosta ole tehty, tai ettei asiassa voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaadetta, tai esitutkintaviranomainen on tutkinnan aloittamisen jälkeen päättänyt seuraamusluonteisesti luopua enemmistä toimenpiteistä. Mikäli ei ole olemassa perusteita, joiden nojalla asia voidaan olla saattamatta syyttäjän harkittavaksi, rikosprosessi etenee seuraavaan vaiheeseensa eli syyteharkintaan.²⁹

---

²⁶ Vuorenää 2009, 148.

²⁷ Vuorenää 2009, 149-150.

²⁸ Vuorenää 2009, 151-152.

²⁹ Vuorenää 2009, 153-154.

2.2.2 Syyteharkinta

Esitutkinnan valmistuttua asia toimitetaan syyttäjälle syyteharkinnan suorittamista varten. Syyteharkinta toimii rikosprosessissa eräänlaisena saranakohtana esitutkinnan ja pääkäsittelyn välissä. Se voidaan määritellä syyttäjän arvioinniksi siitä, antaako epäillyn rikoksen vuoksi toimitettu esitutkinta aihetta syyttäjän toimenpiteisiin, ja jos antaa, niin minkälaisiin toimenpiteisiin asiassa olisi ryhdyttävä. Lähtökohtaisesti syyttäjä voi syyteharkinnassa päätyä joko syytteen nostamiseen tai syyttämättä jättämiseen. Syyttämättä jättäminen jakautuu seuraamusluonteiseen syyttämättä jättämiseen ja vapauttavaan syyttämättä jättämiseen. Syyteharkinta on tuomioistuimen ratkaisutoimintaan verrattavaa oikeudellista harkintaa. Syyttäjä saa nostaa syytteen vain siinä tapauksessa, että lailliset edellytykset ovat olemassa. Näytön riittävyyttä arvioidessa syyttäjälle voi rajatapauksissa jäädä harkinnanvaraa, jota ei ole mahdollista yksityiskohtaisesti ohjailla yleisillä säännöksillä tai määräyksillä. Vaihtoehtoiset ratkaisumallit edellyttävät myös eettistä harkintaa, jolloin ei riitä, että ratkaisu on lainmukainen, vaan sen tulee olla myös oikeudenmukainen sekä asianosaisten, että yhteiskunnan kokonaisedun kannalta.³⁰

Syyteharkinnassa on lähtökohtana, että virallisen syyttäjän on syytekynnyksen ylittymisen jälkeen nostettava syyte. Laissa tämä syytekynnyksen korkeus on määritelty käsitteellä todennäköiset syyt. Lain mukaan virallisen syyttäjän on siis nostettava syyte, kun on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.³¹

Syyttämättäjättämispäätökset jaetaan kahteen ryhmään, vapauttaviin ja syyksi lukeviin. Vapauttaviin kuuluvat tapaukset, joissa syytekynnys ei ole ylittynyt. Yleisimmin vapauttavan syyttämättäjättämispäätöksen saavat jutut, joissa ei ole tapahtunut rikosta. Syyksi lukevaksi päätökseksi kutsutaan tapauksia, joissa syyttäjä on syyteharkinnassa päätenyt syyttämättä jättämiseen jonkin seuraamusluonteisen syyttämättäjättämisperusteen nojalla eli tekee seuraamusluonteisen syyttämättäjättämispäätöksen. Tämä syyttämättäjättämispäätös eroaa olennaisesti edellä mainitusta vapauttavasta syyttämättäjättämispäätöksestä, koska seuraamusluonteinen syyttämättäjättämispäätös on epäillyn syylliseksi toteava, eli syyksi lukeva ratkaisu.³² Vaikka näissä tapauksissa epäilty todetaan syylliseksi rikokseen, voidaan laissa säädetyillä perusteilla harkita oikeaksi syytteen nostamisesta luopumista. Näihin perusteisiin kuuluu muun muassa vähäisyysperuste, nuoruusperuste, kohtuusperuste ja konkurrensiperuste.³³

---

³⁰ Jokela 2008, 209-211.

³¹ Vuorenää 2009, 155-157.

³² Vuorenää 2009, 157-159.

³³ Jokela 2008, 222-223.

2.2.3 Pääkäsittely

Rikosasian käsittely lähtee liikkeelle syyttäjän haastehakemuksesta, johon sisältyy yksityiskohtainen teon kuvaus, sekä rikos johon syyttäjä katsoo vastaajan syyllistyneen. Myös sovellettavat lainkohdat mainitaan ja käytettävät todisteet toimitetaan käräjäoikeuteen. Jos asianomistaja on pyytänyt syyttäjää ajamaan yksityisoikeudellista vaadetta, myös se ilmoitetaan haastehakemuksessa. Haastehakemukset perusteella käräjäoikeus antaa haasteen tiedoksi vastaajalle ja vastaaja tulee tietoiseksi, että häntä vastaan on nostettu syyte.³⁴

Joissain tapauksissa rikosasia voidaan ratkaista kevyemmässä kirjallisessa menettelyssä. Tällöin säästytään täysimittaiselta rikosprosessilta ja näin ollen yhteiskunnan voimavaroja voidaan käyttää tarkoituksenmukaisemmin. Kirjallisella menettelyllä on kuitenkin tarkat laissa säädetyt edellytykset. Jos syytteessä tarkoitettusta teosta ei säädetä ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta, vastaaja on tunnustanut teon ja on yli 18-vuotias, vastaaja on antanut nimenomaisen suostumuksen asian kirjalliseen käsittelyyn eikä vaadi pääkäsittelyä ja jos pääkäsittely on tarpeeton asian selvitettyyn tilaan nähden, voidaan rikosasia ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Tällöin tuomari tutkii rikosasian kansliakäsittelyssä ja tekee päätöksensä tunnustuksen sekä oikeudenkäyntimateriaalin pohjalta.³⁵

Siinä tapauksessa, että rikosasiaa ei voida käsitellä kirjallisesti, toimitetaan normaali rikosasian oikeudenkäynti. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) säätelee pääkäsittelyn etenemisen seuraavaan järjestykseen; syyttäjän ja asianomistajan esittävät vaatimuksensa ja lyhyesti niiden perusteet, vastaajan ilmoittaa lyhyesti kantansa esitettyihin vaatimuksiin, syyttäjä ja asianomistaja perustelevat kantansa tarkemmin, vastaajalle varataan tilaisuus lausua vastapuolen perustelujen johdosta, todistelu otetaan vastaan ja asianosaiset esittävät loppulausuntonsa ja siinä tarvittaessa käsityksensä vastaajan syyllisyydestä ja rikoksen seuraamuksesta.

Näin ollen rikosasioiden pääkäsittely jaetaan neljään vaiheeseen: alkukeskusteluun, asiaesittelyyn, todisteluun sekä loppukeskusteluun. Pääkäsittelyn alkukeskustelu aloitetaan syyttäjän ja mahdollisen asianomistajan esittämällä vaatimuksilla ja niiden perusteilla. Vaatimusten perusteluiksi riittää yleensä jutun alkukeskustelussa se, että syyttäjä lukee syytteen teonkuvauksen oikeudelle. Tässä vaiheessa asianomistajan on ilmoitettava, yhtyykö hän syyttäjän esittämään rangaistusvaatimukseen, eli vaatiiko hän oman syyteoikeutensa nojalla rangaistusta vastaajalle. Lisäksi asianomistajan on esitettävä myös yksityisoikeudelliset

---

³⁴ Linna 2012, 139.

³⁵ Vuorenpää 2009, 188-190.

vaatimuksensa. Syyttäjän ja asianomistajan puheenvuoron jälkeen vastaaja voi lyhyesti esittää oman kantansa esitettyihin vaatimuksiin, mikä tarkoittaa rangaistusvaatimuksen osalta kuvatun teon myöntämistä tai kiistämistä. Siviilivaatimusten osalta vastaukset voivat olla yksilöidympiä. Varsin yleistä on, että vastaaja myöntää vaatimuksen perusteeltaan oikeaksi, mutta ottaa kantaa vaatimusten suuruuteen. Tällä alkuvaiheella kokonaisuudessaan on tarkoitus selvittää mitkä seikat asiassa ovat riitaista ja mistä näin ollen tarvitaan todistelua prosessin myöhemmissä vaiheissa. Siviilivaatimusten osalta sovelletaan määräämisperiaatetta ja myöntäminen sitoo tuomioistuinta myös rikosprosessissa, eikä vaatimusten tueksi tarvitse myöntämisen lisäksi esittää muuta todistelua. Itse rikosjuttu syyksi luettavaan tuomioon ei riitä pelkkä myöntäminen, vaan vastaajan syyllisestä on oltava myös muuta näyttöä.³⁶

Alkukeskustelun jälkeen oikeudenkäynti jatkuu asiaesittelyllä. Tässä vaiheessa syyttäjä ja asianomistaja perustelevat kantaansa tarkemmin. Tällä tarkoitetaan vaatimusten kehittämistä, joka tapahtuu suullisesti tavoitteenaan luoda parhaat mahdolliset edellytykset jutussa esitettävän todistelun vastaanottamiselle ja arvioimiselle. Syyttäjän voi kertoa oman kantansa tapahtumien kulusta kiinnittäen huomiota myös niihin tapahtumiin ja olosuhteisiin, jotka ovat johtaneet syytteenalaisen teon tekemiseen. Objektiivisuusperiaatteen mukaan syyttäjän tulee tuoda esille myös vastaajalle edulliset seikat. Syytteen kehittäminen riippuu suurelta osalta siitä, onko syytetty tunnustanut syytteessä tarkoitetun teon. Tunnustetuissa jutuissa syyttäjä voi keskittyä lähinnä tapahtuman olosuhteisiin ja sellaisiin seikkoihin, joilla on merkitystä teon moitittavuuden ja tuomittavan rangaistuksen arvioimisen kannalta. Vaatimusten kehittämisen jälkeen vastaajalle on tarvittaessa varattava tilaisuus antaa lausunto vastapuolen perusteluihin. Samalla syytetty saa tilaisuuden täydentää aikaisempaa esitystä ja korjata mahdollisesti havaitsemiaan virheitä.³⁷

Alkukeskustelun ja asiaesittelyn jälkeen oikeudenkäynti rikosasioissa jatkuu todistelun vastaanottamisella. Todistelussa korostuu rikosasioissa noudatettava akkusatorinen menetelmä, jonka mukaan syyttäjällä on täysi todistustaakka, eli vastuu esittää tarvittava näyttö syytetyn syyllisyyden perusteeksi. Vastaajalla ei näin ollen ole minkäänlaista velvollisuutta pyrkiä todistamaan itseään syyttömäksi. Myös itsekriminointisuoja tukee syytettyä, sen mukaan kenenkään ei tarvitse tietoja antamalla huonontaa asemaansa rikosprosessissa. Kiistäessään syytteen vastaajan ei tarvitse tuoda esiin mitään kiistämistä tukevaa näyttöä, vaan syyttäjän on pystyttävä näyttämään toteen, ettei kiistäminen pidä paikkaansa.³⁸

---

³⁶ Vuorenpää 2009, 182-183.

³⁷ Jokela 2008, 348-350.

³⁸ Linna 2012, 152-154.

Todistelukeinot voidaan jakaa henkilötodisteluihin ja reaaliin todisteisiin. Henkilötodisteluihin kuuluvat muun muassa oikeudenkäynnin asianosaispiirin ulkopuoliset henkilöt, joita kuullaan jutun kannalta relevanttien faktojen selvittämiseksi.³⁹ Henkilötodisteluihin lukeutuvat myös asiantuntijalausunnat, joissa henkilö kertoo asiantuntemuksensa perusteella havaitsemistaan faktoista. Asiantuntijatodistelua voidaan käyttää tilanteissa, jossa näyttökysymyksen selvittäminen vaatii jonkin ammattialan, kuten lääketieteen tai fysiikan, erityistuntemusta.⁴⁰ Reaaliin todisteisiin lukeutuvat muun muassa kirjalliset todisteet ja oikeudenkäynnissä tapahtuva katselmus. Kirjallisina todisteina pidetään kirjallista asiakirjaa, johon oikeudenkäynnissä vedotaan todisteena. Asiakirjatodistelu on yleensä henkilötodistelua rajoittuneempaa, koska mahdollisuudet täydentäville kysymyksille ovat rajoittuneemmat. Toisaalta asiakirjatodistelu on henkilötodistelua halvempaa, täsmällisempää ja varmempaa, koska inhimillisiltä muistivirheiltä ja johdateltavuudelta voidaan välttyä.⁴¹ Katselmuksella oikeudenkäynnissä tarkoitetaan todistuskeinoa, jossa tuomioistuin tekee havaintoja katsastettavasta esineestä tai paikasta ja muodosta näiden havaintojen pohjalta laajemman käsityksen merkityksellisistä seikoista. Katselmus poikkeaa muista todistelukeinoista siten, että havainnointi kohdistuu suoraan katselmuksen fyysiseen olemukseen eikä todistelussa saatavaan kielelliseen informaatioon. Tuomioistuin voi toimittaa katselmuksen joko oikeussalissa, jonne katsastettava esine tuodaan, tai sellaisissa tapauksissa jossa katsastettavana on tapahtumapaikka tai irtaimisto, jota ei voida tuoda tuomioistuimeen, kohteen sijaintipaikalla.⁴²

Todistelun jälkeen pääkäsittely siirtyy loppukeskusteluihin, joissa asianosaiset esittävät loppulausuntonsa ja tarvittaessa käsityksensä vastaajan syyllisyydestä ja rikoksen seuraamuksesta. Loppulausunnossa asianosaisen on pyrittävä pääkäsittelyn aikaisempia vaiheita ja esiintulleita asioita hyväksi käyttäen vakuuttamaan tuomioistuin oman kantansa oikeellisuudesta. Loppulausunnossa täytyy ensinnäkin ottaa kantaa siihen, onko vastaaja syyllistynyt syyteenalaiseen tekoon vai ei. Syyttäjän on tältä osin mahdollista edetä lausunnossaan esimerkiksi rikoksen rakenteen osoittamassa järjestyksessä. Tällöin hän käy läpi rikoksen tunnusmerkistön mukaisuuden, oikeudenvastaisuuden ja lopuksi syyllisyyden olemassaolon. Vastaavasti puolustuksen loppulausunto voi rakentua pyrkimykselle osoittaa, että vastaajan väitetty menettely ei täytä kaikkia rikoksen rakenteeseen kuuluvia elementtejä. Rikoksen seuraamusta koskeissa lausunnoissa asianosaiset esittävät käsityksensä tuomittavasta rangaistuksesta. Kantaa otetaan seuraamuksen lajiin, eli olisiko kyseessä sakko vai vapausrangaistus. Kyseen ollessa

---

³⁹ Lappalainen - Frände - Koulu 2012. 632.

⁴⁰ Lappalainen - Frände - Koulu 2012. 670.

⁴¹ Jokela 2008, 548-549.

⁴² Lappalainen - Frände - Koulu 2012. 628.

vapausrangaistuksesta, tarkennetaan lausunnot koskemaan joko ehdotonta tai ehdollista vapausrangaistusta. Lopuksi keskustellaan seuraamuksen ankaruudesta, joka voi rakentua esimerkiksi syyttäjän ja puolustuksen väliseen mielipiteenvaihtoon rangaistuksen koventamis- ja lieventämisperusteiden soveltuvuudesta käsillä olevaan asiaan. Tästä huolimatta tuomioistuin ei ole sidottu asianosaisten esittämiin näkemyksiin tuomittavan rangaistuksen lajista tai ankaruudesta. Loppukeskustelu päättyy siihen, että asia jätetään tuomioistuimen päätettäväksi.⁴³

Tuomioistuin saa päätöksenteossaan ottaa huomioon vain sen oikeudenkäyntiaineiston, joka on esitetty pääkäsittelyssä. ROL 11 luvun 3 §:ssä on säädetty myös syytesidonnaisuudesta, jonka mukaan tuomioistuin saa tuomita vain siitä teosta, josta rangaistusta on vaadittu. ROL 11 luvun 6 §:ssä on säädetty tuomion sisällöstä. Sen mukaan tuomiossa on oltava tuomioistuimen nimi, tuomion antamispäivä, asianosaisten nimet, selostus asianosaisten vaatimuksista ja vastauksista perusteineen, luettelo todistustarkoituksessa kuulluista henkilöistä ja muista esitetyistä todisteista, perustelut, sovelletut lainkohdat ja oikeusohjeet, tuomiolauselma sekä asian ratkaisseiden jäsenten nimet ja virka-asema sekä ilmoitus siitä, onko tuomiosta äänestetty. Jos tuomiosta on äänestetty, tuomioon on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet. Tuomion tärkein osa on tuomiolauselma, joka osoittaa lopputuloksen, johon tuomioistuin on päätenyt. Tuomiolauselma on tuomion täytäntöönpantava osa, jonka takia se on kirjoitettava niin yksiselitteisesti, ettei jutun lopputuloksesta jää minkäänlaista epäselvyyttä. Tuomiolauselman seuraamuksia koskeva osa jakaantuu rangaistusseuraamuksiin, muihin rikosoikeudellisiin seuraamuksiin ja korvausvelvollisuuteen. Rangaistusseuraamuksilla tarkoitetaan tuomittuja rangaistuksia, jotka voivat olla vankeus, yhdyskuntapalvelu ja sakko. Muilla rikosoikeudellisilla seuraamuksilla viitataan sellaisiin rikosoikeudellisiin seuraamuksiin, joita ei rikoslaissa määritellä rangaistuksiksi. Esimerkkinä tällaisista mainittakoon ajokielto sekä erityyppiset menettämisseuraamukset. Tuomiolauselman korvausvelvollisuutta koskevassa osassa käsitellään velvollisuutta korvata rikoksella aiheutetut vahingot. Rikosasioissa oikeudenkäynti käräjäoikeudessa päättyy tuomion antamiseen. Mikäli asianosainen on tyytymätön käräjäoikeuden ratkaisuun, hän voi hakea siihen muutosta valittamalla päätöksestä hovioikeuteen. Ellei kukaan asianosainen ilmoita tyytymättömyyttä käräjäoikeuden ratkaisuun, tuomiosta tulee lopullinen, eli lainvoimainen.⁴⁴

2.3 Muutoksenhakumenettely

Muutoksenhakujärjestelmän ensisijainen tarkoitus on tarjota asianosaiselle mahdollisuus virheellisenä pitämänsä alemman tuomioistuimen ratkaisun korjaamiseen ylemmässä

---

⁴³ Vuorenää 2009, 186-188.

⁴⁴ Vuorenää 2009, 191-195.

tuomioistuimessa. Asianosaisen mielestä tuomioistuimen päätös voi olla väärä useista erisyistä. Näihin lukeutuvat sekä prosessiväitteiden, eli tuomioistuimen kokoonpanoon liittyvien väitteiden hyväksymättömyys, että aineellisesti väärä tuomio, jolloin asianosaisen mielestä rangaistus on mitattu tai rangaistuslaji valittu väärin. Myöskin näyttö voidaan olla arvioitu väärin tai tuomioistuin on tulkinnut lakia väärin. Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan oikeus hakea muutosta ja muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet turvataan lailla. Oikeus hakea muutosta on myös osa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteita. Muutoksenhaku ei silti ole täysin ehdoton, vaan siihen voidaan lailla säätää poikkeuksia. Myöskään oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeva ihmisoikeussopimuksen 6 artikla ei edellytä ehdottomasta muutoksenhaun turvaamista. Jos muutoksenhaku sallitaan, sen lähtökohtana on ihmisoikeussopimuksen mukaan se, että myös muutoksenhakumenettelyn tulee täyttää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset.⁴⁵ Yhteiskunnan yleisten etujen vuoksi on tärkeää, ettei väärä tuomioistuinratkaisuja jää voimaan. Sellainen tilanne, jossa on riski tällaisen mahdollisuudesta heikentää aineellisen oikeuden toteutumista. Antamiensa ratkaisujen avulla ylemmät tuomioistuimet voivat ohjata alempien tuomioistuinten ratkaisutoimintaa, jolloin puhutaan muutoksenhaun ohjausfunktioista. Samalla ylemmillä oikeuksilla on mahdollisuus valvoa lainkäytön yhtenäisyyttä, jolloin kyseessä on muutoksenhaun valvontafunktio. Ensisijaisesti nämä tehtävät kuuluvat prejudikaattituomioistuimena toimivalle korkeimmalle oikeudelle, mutta myös hovioikeudet voivat ratkaisullaan ohjata alioikeuksien lainkäyttöä ja valvoa niiden toimintaa.⁴⁶

Muutoksenhakuoikeudesta rikosasioissa säädetään erikseen ihmisoikeussopimuksen 7 lisäpöytäkirjan 2 artiklassa. Sen mukaan sillä, joka on tuomittu rikoksesta, on oikeus saada syyllisyyskysymys tai tuomittu rangaistus tutkittavaksi ylemmässä tuomioistuimessa. Muutoksenhakuoikeuteen voidaan tästä huolimatta tehdä poikkeuksia lain määrittämien vähäisten rikosten kohdalla. Itse muutoksenhakua koskevat säädökset löytyvät oikeudenkäymiskaaren (myöh. OK) 25-31 luvuista. Kyseiset säännökset koskevat muutoksenhakuoikeutta ja muutoksenhakuasian käsittelyä muutoksenhakuinstanssissa.

Suomessa on käytössä lähtökohtaisesti kolmiportainen muutoksenhakujärjestelmä. Käräjäoikeuden tuomioon haetaan muutosta hovioikeudelta ja hovioikeuden ratkaisuun korkeimmalta oikeudelta. Muutoksenhakua käräjäoikeudesta hovioikeuteen koskee kuitenkin tietyissä asioissa jatkokäsittelylupa ja valitus hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen edellyttää valituslupaa. Poikkeustapauksissa, niin sanotuissa ennakkopäätösvalituksissa on mahdollista valittaa

---

⁴⁵ Linna 2012, 159.

⁴⁶ Jokela 2015, 615-616.

suoraan kärjäoikeudesta korkeimpaan oikeuteen. Kun tuomio on tullut lainvoimaiseksi, eikä siihen voida hakea muutosta säännönmukaisella valituksella, asianosaisella on käytettävissä ylimääräiset muutoksenhakekeinot. Tapauksesta riippuen näitä tutkivat hovioikeudet ja korkein oikeus. Julkista valtaa käytettäessä tehtyjä ihmisoikeusloukkauksia tutkii ihmisoikeustuomioistuin. Valittajana näissä tapauksissa on loukkauksen uhri ja vastaajana asianomainen valtio. Valtio voidaan saattaa vastuuseen sillä perusteella, ettei se ole huolehtinut ihmisoikeuksien turvaamisesta. Ennen ihmisoikeusvalitusta asianomaisen täytyy olla turvautunut kaikkiin säännönmukaisiin oikeussuojakeinoihin kotimaassaan. Ihmisoikeustuomio saattaa johtaa siihen, että kotimainen tuomio poistetaan tai puretaan ylimääräisillä muutoksenhakekeinoilla.⁴⁷

Muutoksenhaussa kärjäoikeudesta hovioikeuteen puhutaan valituksesta. Lähtökohtaisesti kärjäoikeuden tuomioon saa hakea muutosta valittamalla, jollei muutoksenhaku ole erikseen kielletty. Kärjäoikeuden antaessa tuomion, on myös ilmoitettava saako siihen hakea muutosta ja mitä muutoksenhaussa on noudatettava, sekä annetaan muutoksenhakuohjeet. Jotta asianomainen voi hakea muutosta, on hänen ilmoitettava tyytymättömyytensä valituksen kohteena olevaan tuomioon. Tämän laiminlyöminen tarkoittaa muutoksenhakuoikeuden menettämistä. Tyytymättömyydestä on ilmoitettava viimeistään seitsemäntenä päivänä laskettuna siitä päivästä, jona kärjäoikeuden ratkaisu annettiin. Tyytymättömyys voidaan ilmoittaa heti tuomion antamisen jälkeen suullisesti tai kirjallisesti ja se toimitetaan kyseisen ratkaisun antaneelle kärjäoikeudelle. Kun tyytymättömyys on ilmoitettu kärjäoikeudelle ja hyväksytty, kärjäoikeus antaa valitusosoituksen, jossa mainitaan valituksen käsittelevä hovioikeus ja päivä, jona valitusaika päättyy. Valitusaika on 30 päivää laskettuna siitä päivästä, jona kärjäoikeuden tuomio annettiin. Valituskirjelmä toimitetaan kärjäoikeuteen ennen mainitun määräajan päättymistä. Valituskirjelmä sisältää tuomion, johon muutosta haetaan, sekä sen, miltä osin ja mitä muutoksia vaaditaan. Valituskirjelmässä asianosainen ilmoittaa myös todisteensa ja sen, mitä niillä halutaan näyttää toteen. Jos asiassa tarvitaan jatkokäsittelylupaa, sen saamisen edellytykset tuodaan esiin. Myös pyyntö pääkäsittelyn toimittamisesta hovioikeudessa ja syy suullisen menettelyn tarpeellisuudelle tulee sisältyä valituskirjelmään. Valituskirjelmän vaatimustaakka on siltä osin tärkeä, että valitus tutkitaan ylemmässä asteessa vaan niiden vaatimusten osalta, jotka asianosainen on tuonut esiin ja esittänyt vaatimuksinaan. Kärjäoikeuden tuomiota ei saa muuttaa laajemmin kuin muutoksenhakija on pyytänyt. Hovioikeudessa ei myöskään saa esittää uusia vaatimuksia.⁴⁸

---

⁴⁷ Linna 2012, 160-161.

⁴⁸ Linna 2012, 162-164.

Eräissä tapauksissa valitettaessa käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen tarvitaan jatkokäsittelylupa. Tämä on sidottu asianosaisen intressin merkittävyyteen ja oikeussuojan tarpeeseen. Rikosasioissa intressiä mitataan lähinnä rangaistuksen ankaruudella. Oikeuslaitoksen näkökulmasta tarkoituksena on lievittää vähäisiin asioihin kohdennettavia resursseja ja helpottaa joissakin hovioikeuksissa olevia ruuhkia. Rikosasioissa jatkokäsittelylupa koskee syyttäjää, vastaajaa ja asianomistajaa. Syyttäjä tarvitsee jatkokäsittelyluvan, jos kyseessä ei ole erityisen vakava teko. Syyttäjän tulee pyytää lupaa, jos valituksen kohteena olevasta teosta säädetään sakkorangaistus tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Näin ollen tekoa koskevan rangaistusasteikon enimmäismäärän ylittäessä kaksi vuotta vankeutta, syyttäjä ei tarvitse jatkokäsittelylupaa. Sama kynnys koskee myös asianomistajaa. Syyttäjä ei tarvitse lupaa myöskään silloin, kun hän hakee muutosta vastaajan eduksi. Vastaaja tarvitsee jatkokäsittelyluvan, jos häntä ei ole tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin neljä kuukautta vankeutta. Jotta vastaaja ei joutuisi syyttäjää huonompaan asemaan, on säädetty myös, ettei vastaaja tarvitse jatkokäsittelylupaa tilanteissa, jossa sitä ei tarvitse syyttäjäkään. OK 25 a luvussa on säädetty perusteet, joiden täytyessä jatkokäsittelylupa on myönnettävä. Perusteet pohjautuvat käräjäoikeuden lopputuloksen oikeellisuuteen, oikeuskäytännön yhtenäisyyteen ja tapauskohtaisiin erityisperusteisiin. Jatkokäsittelylupa myönnetään, jos ilmenee aihetta epäillä käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta, tai käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta ei ole mahdollista arvioida jatkokäsittelylupaa myöntämättä, tai lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa asioissa on tärkeä myöntää asiassa jatkokäsittelylupa, tai luvan myöntämiseen on muu painava syy. Jos yksikin näistä edellytyksistä täyttyy, on lupa myönnettävä. Käräjäoikeuden tuomiota ei tutkita lupaharkinnassa yhtä perusteellisesti kuin itse muutoksenhaussa. Käräjäoikeuden päätöksen oikeellisuutta koskeva arviointi koskee siten jatkokäsittelyn lupaedellytysten täyttymistä. Päätös, jossa jatkokäsittelylupaa ei myönnetä, ei ole uusi päätös asiassa, vaan tällöin käräjäoikeuden päätös jää voimaan.⁴⁹ Jos jatkokäsittelylupa myönnetään, asiassa siirrytään normaaliin muutoksenhakumenettelyyn.

Hovioikeuskäsittelystä seuranneeseen hovioikeuden tuomioon haetaan muutosta korkeimmalta oikeudelta valittamalla. Valituksen tekemiseen vaaditaan valituslupa, jonka voi saada, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman oikeuden ratkaistavaksi, tai siihen on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen sellaisen oikeudenkäynti- tai muun virheen takia, jonka perusteella ratkaisu olisi purettava tai poistettava, tai valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy. Ensimmäinen näistä perusteista ilmentää korkeimman oikeuden olemusta

---

⁴⁹ Linna 2012, 173-177.

ennakkopäätöstuomioistuimena. Ennakkopäätöksiä annetaan ohjaamaan oikeuskäytäntöä tilanteissa, joissa laintulkinta ei ole selvää. Tällöin ennakkopäätökseen sisältyvä oikeusohje antaa suunta tulevien samankaltaisten kysymysten ratkaisemiseksi. Käytännössä tärkein valitusluvan myöntämisperuste onkin ennakkopäätösperuste. Myös muut perusteet ovat tästä huolimatta tärkeitä, sillä ne tähtäävät korjaamaan selvästi virheellisiä ratkaisuja. Muutoksenhakijan tulee tehdä hakemus valitusluvan saamiseksi. Hakemuksessa on perusteltava, mikä edellä mainituista valituslupaperusteista on käsillä. Määräaika valitusluvan pyytämiseen ja valituksen tekemiseen korkeimpaan oikeuteen on 60 päivää siitä päivästä, jona hovioikeuden ratkaisu annettiin. Tämän määräajan kuluessa hakijan tulee toimittaa hovioikeuden kirjaamoon korkeimmalle oikeudelle osoitettu muutoksenhakukirjelmä. Siihen sisällytetään lupahakemus ja valitus sekä asiakirjat, joihin perusteissa viitataan.⁵⁰

Vuonna 2010 säädettiin uusi muutoksenhakujärjestelmä, jota kutsutaan ennakkopäätösvalitukseksi. Säännökset tästä ovat OK 30 a luvussa. Ennakkopäätösvalituksella tarkoitetaan tilannetta, jossa muutosta kärjäoikeuden ratkaisuun haetaan suoraan korkeimmalta oikeudelta. Ennakkopäätösvalitus edellyttää, että valittajan vastapuoli on suostunut kyseiseen menettelyyn. Korkein oikeus myöntää luvan ennakkopäätösvalitukseen vain, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Tarkoituksena on ollut, että ennakkopäätösperusteella valitusluvan myöntäminen tulisi vain poikkeuksellisesti kysymykseen. Tällainen tilanne voi olla käsillä silloin, kun uusi laki on herättänyt tulkintaongelmia ja useita samankaltaisia tapauksia on tulossa vireille eri puolilla maata.⁵¹

2.4 Korkeimman oikeuden ratkaisujen merkitys

Suomen oikeusjärjestelmässä korkeimman oikeuden ennakkotapausten luonne oikeuslähteenä on pääosin lainsäädäntöä täydentävä. Korkeimman oikeuden ratkaisuilla on sille nimenomaisesti annetun valvontavallan ja valituslupaperusteista ilmenevän ohjaustarkoituksen vuoksi oikeuslähteenä korostetumpi asema, kuin hovi- tai kärjäoikeuksien ratkaisuilla. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen, prejudikaatit on usein jaettu deklatorisiin ja demonstratiivisiin. Deklatorisista ennakkoratkaisuista ilmenevä oikeusohje on laadittu niin yleiseksi, että se on verrattavissa lain säännökseen. Tällainen ennakkopäätös on tarkoitettu avuksi ratkaistessa tulevaisuudessa vastaavanlaisia oikeustapauksia. Demonstratiiviset prejudikaatit eivät ilmaise mitään tiettyä oikeusohjetta, vaan toimivat lähinnä esimerkkeinä ratkaisuharkinnassa kyseisen kaltaisessa tapauksessa ja havainnollistavat tärkeitä huomioitavia seikkoja ja

⁵⁰ Linna 2012, 184-186.

⁵¹ Linna 2012, 187-188.

kysymyksenasettelua.⁵² Prejudikaatit ovat tarkoitettu alempien oikeuksien noudatettavaksi, vaikka suoranaisesti ne eivät sitovia olekaan. Perusedellytyksenä KKO:n prejudikaattien ohjailuvaikutukselle on, että ratkaisut ovat oikeita ja perusteltuja. Perusteluista ilmenevän oikeudellisen analyysin ja argumenttien vakuuttavuus ovatkin ratkaisujen keskiössä ja on tärkeää, että nämä ohjaavat korkeimman oikeuden organisaatiota ja työtapojen kehittämistä, jolloin korkeimman oikeuden oikeuskäytännön ohjailua ei voida perustaa vain sen hierarkiseen asemaan.⁵³

Korkeimman oikeuden ratkaisu muodostaa prejudikaatin vain silloin, kun siitä ilmenee sellainen oikeusohje, jolla on merkitystä vastaavia asioita ratkaistaessa. Prejudikaatit eivät välttämättä auta valmiin ratkaisumallin löytymisessä, mutta niistä ilmenevä oikeudellinen tarkastelutapa ja argumentointi voivat toimia ohjaavana vaikutuksena myöhemmille oikeudellisille arvioille ja ratkaisuille. Ohjailuvaikutuksen kannalta on merkityksellistä, että prejudikaatteja annetaan tarpeellisista ja ajankohtaisista aiheista, jolloin niitä voidaan hyödyntää alempiin oikeuksiin tuleviin vastaaviin tapauksiin mahdollisimman kattavasti. Perustelut korkeimman oikeuden ratkaisuille ovat prejudikaattitehtävästä johtuen vaatimuksiltaan erityisiä. Perustelua ratkaisuille ei voida kirjoittaa yksinomaan asianosaisia silmällä pitäen, vaan samalla tulee harkita ohjausfunktion toteutumista asianmukaisella tavalla. Perustelut syntyvät ratkaisuehdotusten pohjalta, johon tehdään tarvittavat muutokset. Perusteluissa saatetaan tapauskohtaisesti jättää vähemmälle huomiolle sellaiset asianomaisen esiin tuomat kysymykset tai alempien oikeuksien mainitsevat seikat, joilla ei ole oikeudellista merkitystä.⁵⁴

Suomalaisessa oikeuslähdeopissa oikeuslähteet jaetaan vakiintuneesti vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin, sallittuihin ja kiellettyihin oikeuslähteisiin. Ennakkopäätökset sijoittuvat heikosti velvoittavien oikeuslähteiden ryhmään. Kysymyksessä on tällöin pääsääntöinen sitovuus. Mikäli perusteltua syytä muuhun ei ole, tuomarin on noudatettava prejudikaatista ilmenevää oikeusohjetta. Tuomioistuinten riippumattomuus on yksi syy sille, että ennakkopäätöksillä ei ole vahvasti velvoittavien oikeuslähteiden asemaa. Tästä huolimatta ennakkopäätöksillä on selvä oikeuskäytännön yhtenäisyyttä ylläpitävä merkitys sekä tosiasiallinen sitovuus. Perinteisesti prejudikaattien merkitys on perustunut ylimpien oikeusasteiden asemaan tuomioistuinten hierarkiassa, mutta nykyään suuressa painotuksessa ovat ennakkopäätösten perustelut ja niiden vakuuttavuus. Ennakkopäätösjärjestelmä voidaan näin ollen nähdä myös työnjakona ylimpien oikeuksien ja muiden tuomioistuinten välillä. Kun paremmat

---

⁵² Uusitalo 2013, 18.

⁵³ Tulokas 2013.

⁵⁴ Tulokas 2013.

päätöksentekoodellytykset omaavat ennakkopäätöstuomioistuimet tekevät oikeudellisesti vaativissa asioissa huolelliseen analyysiin perustuvia ja vakuuttavasti argumentoituja ratkaisuja, alemmat tuomioistuimet voivat omassa toiminnassaan nojautua tällaisiin päätöksiin. Alemmat tuomioistuimet noudattavat ennakkopäätöksiä myös välttääkseen poikkeamisesta johtuvia muutoksenhakuja ja sen seurauksena oman päätöksen kumoutumista. Olisi myös yhteyskunnallisesti kyseenalaista, jos alemmat tuomioistuimet toteuttaisivat omaa linjaansa vastoin ylimmän tuomioistuimen kannanottoja.⁵⁵

3 Huumausaineet ja rikoslaki

Huumausaineet ovat muodostaneet merkittävän maailmanlaajuisen ongelman. Yhdistyneiden kansakuntien huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava toimisto UNODC on arvioinut, että maailmassa on lähes 30 miljoonaa huumausaineiden ongelmakäyttäjää. Huumausaineiden käytön seurauksena vuositasolla kuolee yli 200 000 ihmistä, minkä lisäksi ruiskuhuumeiden käyttö lisää vakavien tartuntatautiin, kuten HIV:n ja C-hepatiitin leviämistä. Huumausaineongelmat ovat merkittävässä yhteydessä yhteiskunnalliseen vakauteen, turvallisuuteen ja kestävään kehitykseen. Monille rikollis- ja terroristijärjestöille huumausainekauppa on tärkeä tulonlähde.⁵⁶

Yhdistyneiden kansakuntien huumausaineiden vastaisissa yleissopimuksissa ja Euroopan unionin huumausainestrategiassa painotetaan huumausaineiden kysynnän ja tarjonnan vähentämistoimien tasapainoisuutta, haittojen vähentämistä sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamista. Huumausainerikollisuuden torjunnassa huomioidaan kontrollin lisäksi ehkäisevät toimenpiteet. Huumausainepolitiikkaa toteutetaan myös rikoslain keinoin. Huumausainekriminalisoinneilla pyritään hillitsemään huumausaineiden aiheuttamia ongelmia vähentämällä huumausaineiden kysyntää ja tarjontaa. Huumausaineita koskevat rangaistussäännökset ovat sijoitettu rikoslain (39/1889) 50 lukuun ja sen muutokseen (1304/1993), jossa huumausaineiden laitton käsittely on säädetty kattavasti rangaistavaksi. Rangaistavaa on laitton valmistaminen, viljeleminen, maahantuonti ja maastavienti, kuljettaminen, kuljetuttaminen, myyminen, välittäminen, toiselle luovuttaminen, levittäminen ja hallussapito. Nämä toimet ovat rangaistavia myös yritykseksi jäädessään. Lisäksi huumausaineiden käyttäminen on säädetty rikokseksi. Huumausaineita koskevia rikostunnusmerkistöjä on kaikkiaan kuusi; huumausainerikos, törkeä huumausainerikos, huumausaineen käyttörikos, huumausainerikoksen valmistelu, huumausainerikoksen edistäminen ja törkeä huumausainerikoksen edistäminen. Huumausaineita koskevaa sääntelyä täydentää se, mitä on säädetty kuluttajamarkkinoilta kielletyistä

---

⁵⁵ Launiala 2016. 3-5.

⁵⁶ UNODC: World Drug Report

psykoaktiivisista aineista. Kysymys on päihteistä, yleensä niin sanotuista muuntohuumeista, joiden vaarallisuudesta ei ole niin vahvaa näyttöä kuin huumausaineeksi luokitteleminen edellyttää, mutta joiden kieltäminen on katsottu aiheelliseksi.⁵⁷

3.1 Huumausainetilanne ja huumausainepolitiikka Suomessa

Vaikka huumausaineongelma on Suomessa pienempi kuin monissa muissa maissa, huumausainehaitat ovat myös täällä mittavat. Huumausaineiden käyttämisen on arvioitu johtavan vuosittain noin kahdensadan ihmisen kuolemaan ja yli 200 miljoonan euron haittakustannuksiin julkiselle sektorille. Haittakustannukset muodostuvat pääosin sosiaalihuollon sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon kustannuksista.⁵⁸ Huumausainerikokset ovat Suomessa varsin yleisiä rikoksia. Vuonna 2015 poliisin tietoon tuli 23 400 rikoslain 50 luvussa rangaistavaksi säädettyä rikosta, joista valtaosa, 15 170, oli huumausaineen käyttörikoksia. Viimeisen kymmenen vuoden aikana huumausaineiden käyttörikosten tilastoitu määrä on ollut selkeästi kasvussa, mutta myös muu poliisin tietoon tullut huumausainerikollisuus on lisääntynyt. Sitä, johtuuko rikosten lukumäärän kasvu kontrollin tehostamisesta ja kohdentamisesta, vai huumausainerikollisuuden todellisesta kasvusta, on vaikea arvioida.⁵⁹

Viime vuosien uusia huumausaineilmiöitä Suomessa ovat kannabiksen kotikasvatuksen voimakas yleistymisen, niin sanottujen muunto-, tai designhuumeiden tulo markkinoille ja internetin välityksellä, erityisesti salatussa Tor-verkossa tapahtuva huumausaine kauppa. Myös maassa tavattujen huumausaineiden määrät ovat kasvaneet. Ylivoimaisesti käytetyin huumausaine Suomessa on kannabis. Yleisiä huumausaineita ovat myös amfetamiini, metamfetamiini ja ekstaasi. Lääkeaineiden, kuten buprenorfiinin päihdekäyttö on ollut viime vuosina nousussa. Huumausaineita käytetään Suomessa vähemmän kuin Euroopassa keskimäärin, mutta huumekuolleisuus on väestömäärään suhteutettuna eurooppalaisella mittapuulla korkealla tasolla.⁶⁰

Huumausainerikoksista tuomitaan rangaistuksia laajalla skaalalla ja enimmillään rangaistukset ovat hyvin ankaria. Yksittäisestä törkeästä huumausainerikoksesta on mahdollista tuomita rikoslain 50 luvun mukaan kymmenen vuotta vankeutta ja useasta törkeästä huumausainerikoksesta rikosten yhtymistä koskevan säännösten nojalla 13 vuotta vankeutta. Enimmäisrangaistusten käyttäminen ei ole törkeissä huumausainerikoksissa tavatonta. Toisaalta

---

⁵⁷ Siro 2017, 1-2.

⁵⁸ Huumetilanne Suomessa 2014, 9.

⁵⁹ Niemi & Virtanen 2016, 187-195.

⁶⁰ Siro 2017, 9-10.

rangaistusarvoltaan lievimmistä rikoslain 50 luvun rikoksesta, huumausaineen käyttöringksesta, tuomitaan pieniä sakkorangaistuksia ja toimenpiteistä luopuminen on varsin yleistä.⁶¹

Huumausainepolitiikan toteuttaminen rikosoikeuden keinoin ei ole täysin ongelmaton. Kriittikö on kohdistettu suurissa määrin huumausaineiden käyttämisen rangaistavuuteen. Kansanterveyteen liittyvillä näkökohdilla, yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta puhumatta-kaan, on helpompi perustella huumausaineiden valmistamisen tai levittämisen kriminalisointia kuin huumausaineiden käyttämisen säätämistä rangaistavaksi. Huumausaineiden käyttämistä onkin toistuvasti esitetty dekriminalisoitavaksi. Tämän puolesta on esitetty, että huumausaineiden käyttämisestä rankaiseminen saattaa estää apua tarvitsevia huumausaineiden käyttäjiä hakeutumasta hoitoon ja ettei rangaistuksilla olisi vaikutusta sellaisiin huumausaineiden käyttäjiin, joiden käyttö kumpuaa riippuvuudesta huumausaineisiin. Huumausaineiden käyttämisestä rankaisemista tehokkaampana keinona puuttua huumausaineongelmaan on pidetty kontrollin keskittämistä vakavampaan huumausainerikollisuuteen, kuten maahantuontiin ja levittämiseen. Huumausaineiden käyttäjien rankaiseminen on nähty pahentavan huumausaineiden käytöstä johtuvia sosiaalisia ongelmia ja synnyttävän uusia. Huumausaineiden käytön rangaistavuudesta luopumista tukevat monet kansainväliset järjestöt, kuten World Health Organization ja Global Commission on Drug Policy, jotka esittävät, että huumausaineiden käyttöön tulisi puuttua muuten, kuin käyttäjiä rankaisemalla.⁶² On myös kyseenalaistettu, tuleeko rangaistuksen puuttua siihen, että ihmiset vahingoittavat vapaaehtoisesti itseään ja etujaan, eivätkä muita. Oikeusvaltiossa rikosoikeuden pitäisi olla viimesijainen keino puuttua epätoivottuihin ilmiöihin.⁶³

Huumausaineiden käyttämisen kriminalisoiminen on kuitenkin nähty Suomessa tarpeelliseksi. Rikoslain 50 lukua säädettäessä arvioitiin, että rankaisemalla myös huumausaineiden käyttämisestä yhteiskunta selvästi osoittaa, ettei se hyväksy huumausaineiden käyttöä. Rangaistavuus vaikuttaa suoraan yleiseen suhtautumiseen huumausaineita kohtaan ja se toimii käyttöä rajoittavana tekijänä erityisesti nuorten kohdalla. Käyttäjien valvonnan kautta ollaan myös selvitetty useita väyliä, joiden kautta huumausainerikollisuus toimii. Toisaalta huumausaineiden käyttämisen dekriminalisointi voisi antaa väärän viestin huumausaineiden käytön hyväksymisestä, jolloin huumausaineiden kokeilut lisääntyisivät. Huumausaineiden käyttämisen dekriminalisoinnin vaihtoehtona on esitetty käyttämisen depenalisointia, eli rankaisemisesta luopumista. Huumausaineiden käyttäminen säilyisi siis rikoksena, mutta siitä ei tuomittaisi

---

⁶¹ Siro 2017, 2-3.

⁶² Hakkarainen 2018.

⁶³ Siro 2017, 3-4.

rangaistusta. Huumausaineen käyttörikoksen tunnusmerkistö jäisi tällöin osoittamaan yhteyskunnan paheksuvaa suhtautumista huumausaineiden käyttämiseen.⁶⁴

Toisena keskeisenä kritiikkinä suomalaiselle huumausainepolitiikalle on usein nostettu esiin kysymys kannabiksen asemasta huumausaineena. Vaaditulla kannabiksen vapauttamisella tai laillistamisella on voitu tarkoittaa joko sitä, että kannabiksen käyttäminen ja hallussapito, mahdollisesti myös viljely dekriminisoitaisiin, tai sitä, ettei kannabista enää ylipäätään pidettäisi huumausaineena. Muun muassa Etelä-Amerikassa, eräissä Yhdysvaltain osavaltioissa sekä Kanadassa onkin 2000-luvulla tehty tämän suuntaisia uudistuksia, ja esimerkiksi Alankomaissa on jo pitkään noudatettu liberaalia kannabispolitiikkaa. Laillistamisvaatimuksia on usein perusteltu käsityksellä siitä, että kannabis olisi muita huumausaineita olennaisesti vähemmän haitallista. Taustalla on sekin, että kannabis on maailmanlaajuisesti ylivoimaisesti käytetyin huumausaine. Suomessa vuoden 2014 huumausainekyselyn mukaan sitä oli joskus elämänsä aikana kokeillut noin joka viides 15-69-vuotias suomalainen. Kannabiksen laillistamista ajavat ovat viitanneet siihen, että ei ole mitään luonnontieteellistä perustetta sille, että tietyt aineet, valmisteet ja kasvit ovat luokiteltu huumausaineiksi kaikkine siitä seuraavineen rajoituksineen ja rangaistusuhkineen ja toisia taas ei, vaikka niiden vaikutukset olisivat samanlaisia. Esimerkiksi alkoholi voi olla rinnastettavissa moniin huumausaineisiin arvioitaessa sen haitallisia vaikutuksia niin yksilölle kuin yhteiskunnallekin. Syy sille, miksi kannabista pidetään huumausaineena mutta alkoholia ei, on ennen kaikkea poliittinen ja perustuu pitkälti siihen, että alkoholi on Suomessa kulttuurisesti hyväksytty päihde. Tämä ilmenee jo kielenkäytöstä; siinä missä alkoholia nautitaan, kannabista ja muita huumausaineita käytetään. Vaikka kannabiksen kulttuurillinen asema on muuttunut viime vuosina aikaisempaa hyväksyttävämmäksi, eivät useat kannabiksen dekriminisointiin tai depenalisointiin tähtäävät kansalaisaloitteet toistaiseksi yltäneet eduskuntaan saakka.⁶⁵

3.2 Oikeuslähteet

Huumekauppa on kansainvälistä toimintaa, jolloin sen ehkäisemisen kannalta myös kansainvälinen yhteistyö on tärkeää. YK on panostanut laittoman huumekaupan ehkäisemiseen jo pitkään. Wienissä hyväksyttiin vuonna 1988 huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittonta kauppaa vastaan tehty YK:n yleissopimus⁶⁶. Sopimuksen keskiössä olivat muun muassa huumekauppaan liittyvän rahanpesun säätäminen rangaistavaksi, menettämisseuraamuksen

---

⁶⁴ Siro 2017, 4-5.

⁶⁵ Siro 2017, 4-8.

⁶⁶ Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittonta kauppaa vastaan (44/1994).

Merkittävä puheenvuoron aiheesta on pitänyt Global Commission on Drug Policy, johon kuuluu 25 yhteiskunnallista ajattelijaa ja poliittista johtajaa. Komission vuonna 2011 julkaisemassa raportissa War on Drugs vaadittiin suunnanmuutosta kansainväliseen huumausainepolitiikkaan, painopisteen siirtämistä rankaisusta käyttäjien hoitoon ja huumausaineiden käyttämisen dekriminointia.⁷¹ Maailman huumausainepolitiikan linjasta keskusteltiin YK:n yleisistunnon huumausaineita koskevassa erityisistunnossa New Yorkissa vuonna 2016. Vaikka liberaalien toivomaa suunnanmuutosta ei tehty, erityisistunto korosti tarvetta nähdä huumausaineet muuna kuin vain rikollisoikeudellisena ongelmana. Seuraava erityisistunto aiheeseen liittyen järjestetään vuonna 2019.⁷²

3.3 Tunnusmerkistö

Huumausainerikoksista on säädetty RL 50 luvun 1 §:ssä (2008/374). Pykälän ensimmäisen kohdan mukaan huumausainerikokseen syyllistyy se, joka laittomasti valmistaa tai yrittää valmistaa huumausainetta. Huumausaineen valmistamisella tarkoitetaan tuotantoa lukuun ottamatta kaikkia menetelmiä, joilla voidaan aikaansaada huumausainetta. Valmistaminen saa merkityssisältönsä vuosien 1961 ja 1971 kansainvälisistä huumausaineyleissopimuksista. Huumausaineen valmistamisella viitataan pääosin synteettisten huumausaineiden teolliseen valmistamiseen. Valmistamisena pidetään myös huumausaineen puhdistaminen tai käsittely niin, että aikaansaadaan toista huumausainetta. Huumausaineen tuotannolla tarkoitetaan oopiumin, kokalehden, kannabiksen ja kannabishartsin erottamista kasveista, joista sitä voidaan saada. Rikoslain 50 lukua säädettyä katsottiin, ettei huumausaineen tuotannon erillinen kriminalisointi ole tarpeen, sillä tällaisessa erottelussa huumausaine saadaan joka tapauksessa haltuun, joka täyttää huumausainerikoksen tunnusmerkistön hallussapidon perusteella. 1 §:n ensimmäisessä kohdassa mainitaan myös kokapensaas, kat-kasvin ja psilositybe-sienten laiton viljely. Pykälän 2 kohdan mukaan huumausainerikokseen syyllistyy myös se, joka laittomasti viljelee tai yrittää viljellä oopiumunikkaa, hampua tai meskaliinia sisältäviä kaktuskasveja käytettäväksi huumausaineen valmistuksessa tai tuotannossa. Huumausaineen viljelyn kriminalisointi on kaksiportainen. Kokapensaas, kat-kasvin ja psilositybe-sienten laiton viljely on kriminalisoitu viljelyn tarkoituksesta riippumatta, mutta oopiumunikon, hampun ja meskaliinia sisältävän kaktuskasvin viljely on rangaistavaa vain käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena taikka käytettäväksi huumausaineen valmistuksessa ja tuotannossa. Syynä tähän on oopiumunikon, hampun ja meskaliinia sisältävien kaktuskasvien hyödyllinen käyttö esimerkiksi tekstiileissä.⁷³

---

⁷¹ War on Drugs 2011.

⁷² Siro 2017, 14-15.

⁷³ Siro 2017, 66-68.

Rikoslain 50 luvun 1 §:n 3 kohdan mukaan huumausainerikokseen syyllistyy se, joka laittomasti tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta taikka kuljettaa tai kuljetuttaa tai yrittää kuljettaa tai kuljetuttaa huumausainetta. Huumausaineiden maastavienti Suomessa on harvinaista, mutta huumausaineiden laitton maahantuonti on yleinen huumausainerikoksen tekotapa. Tyypillisesti maahantuonti tapahtuu ajoneuvoihin tai matkatavaroihin piilotettuna tai postitse. Maahantuonti tekotapana ei aina ole suuressa merkityksessä, sillä maahantuojat syyllistyy usein huumausainerikokseen myös muilla perusteilla. Kun huumausaineita tuodaan maahan, niitä maahan toimittava yrittää myös levittää huumausaineita, kuriirina toimiva pitää niitä hallussaan ja vastaanottaja yrittää hankkia niitä. Maahantuonnista tai sen yrittämisestä on kyse tilanteissa, joissa tekijä aikoo tuoda huumausaineet rajan ylitse. Muutoin kysymyksessä on kuljettaminen tai kuljetuttaminen. Kuljettamisen tunnusmerkistökäsitteitä on sikäli turha, koska huumausainetta kuljettava henkilö pitää huumausainetta yleensä samalla hallussaan tai käyttää sitä koskevaa määräsvaltaa. Kuljetuttamisella tarkoitetaan huumausaineen kuljettamisen järjestämistä, esimerkiksi huumausaineita sisältävän auton kuljettajan palkkaaminen ja ohjeistaminen. Kuljetuttamista ei ole pelkkä huumausaineen tilaaminen, eikä se, että joku saamiensa ohjeiden mukaan ja jonkun toisen lukuun paketoit huumausaineen jonkun kolmannen konkreettisesti kuljetettavaksi. Myös huumausainetta kuljetuttaessa huumausainerikoksen tunnusmerkistö täyttää yleensä myös jollain muulla perusteella.⁷⁴

Rikoslain 50 luvun 1 §:n 4 kohdan mukaan huumausainerikokseen syyllistyy se, joka laittomasti myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta. Huumausaineen myyminen mainitaan lähinnä tekotavan yleisyyden vuoksi, vaikka luovutuksen vastikkeellisuutta ei ole syytä korostaa, koska tunnusmerkistö ei edellytä korvauksen suorittamista.⁷⁵ Myös kaupaksi tarjoaminen on rangaistavaa, koska asiallisesti kysymys on myymisen yrittämisestä. Kohdassa mainitulla välittämisellä tarkoitetaan huumausaineiden toimittamista myyjältä tai muulta luovuttajalta hankkijalle. Asiallisesti välittäminen eroaa myymisestä selvästi, sillä välittäjä ei ole kysymyksessä olevan huumausaine-erän omistaja. Välittäminen on lähinnä huumausainekauppoihin liittyvää myötävaikuttamista. Esimerkkinä välittämisestä voidaan pitää huumausainekätkön sijaintipaikkaa osoittavan maastokartan toimittaminen myyjältä ostajalle. Hallituksen tekemän esityksen⁷⁶ mukaan huumausaineen välittämistä ei ole pelkän yleisluontoisen tiedon välittäminen siitä, mistä huumausainetta olisi hankittavissa. Onkin haasteellista yrittää konkretisoida välitettävän tiedon vaadittavaa tarkkuutta, jotta syyksi voitaisiin lukea huumausaine-erän välittäminen. Nuutilan ja Melanderin

---

⁷⁴ Siro 2017, 71-75.

⁷⁵ Siro 2017, 74-75.

⁷⁶ HE 180/1992 vp.

mukaan silloin, kun henkilö antaa täsmälliset osoite-, tai yhteystiedot huumeiden myyjästä ja jos ilmoittaja mieltää sen, että tieto johtaa todennäköisesti kauppojen syntymiseen, kyse on rangaistavasta välittämisestä, tai ainakin avunannosta myyjän huumausainerikokseen.⁷⁷

Rikoslain 50 luvun 1 §:n 5 kohdan mukaan huumausainerikokseen syyllistyy se, joka laittomasti pitää hallussaan huumausainetta. Tähän lukeutuu niin konkreettinen fyysinen hallussapito, kuin kätöksä, muiden ulottumattomissa säilyttäminen. Tunnusmerkistö täyttyy tällöin myös tilanteissa, joissa tekijä on nielaissut huumausainetta sisältävän pakkauksen vatsalaukkuunsa, vaikka hänellä ei ole välitöntä pääsyä siihen käsiksi. Rikosvastuu huumausaineen hallussapidosta ei myöskään edellytä sitä, että tekijä on tavoitellut huumausainetta haltuunsa, vaan voi täytyä vaikka tilanteessa, jossa tekijä suhtautuu torjuvasti hallussaan oleviin huumausaineisiin tai pyrkii niistä eroon. Hallussapidosta voidaan puhua lähes poikkeuksetta myös tilanteissa, joissa tekijällä on ollut määräysoikeus huumausaine-erästä, vaikka huumausaineet eivät konkreettisesti olisikaan hänen välittömästi saatavillaan. Tämä toteutuu esimerkiksi kätketyjen huumausaineiden tapauksissa. Vaikka kätkemisen toteuttaneella henkilöllä ei olisi henkilökohtaista välitöntä pääsyä kätkölle, on hänellä sijaintitietojen kautta määräysoikeus kätketyistä huumausaineista.⁷⁸

Huumausainerikoksen yritys on rinnastettu täytettyyn tekoon. Huumausainerikokseen syyllistyy siis yhtä lailla se, joka myy huumausainetta, kuin se, joka yrittää myydä huumausainetta vaikka kauppa ei toteutuisi. Tästä syystä rajanvetoa yrityksen ja täytetyn teon välille ei ole mielekäästä pohtia, vaan merkityksellisempää on selvittää, milloin rikoshanke on edennyt yritykseksi asti. Jos yrityskynnystä ei ole ylitetty, huumausainerikoksen tunnusmerkistö ei täyty. Rikoslain 50 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan yrityksestä rankaiseminen edellyttää sitä, että tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Vaaralla tarkoitetaan säännöksessä konkreettista vaaraa, joten rikoksen täyttymisen täytyy olla tosiasiallisesti mahdollista ja jopa todennäköistä. Jos konkreettista vaaraa rikoksen täyttymisestä ei aiheudu, puhutaan kelvottomasta yrityksestä. Tällöin tekijä ei ole rangaistusvastuussa. Huumausainerikoksen yritys voi jäädä kelvottomaksi esimerkiksi silloin, jos viljelyyn käytetyt välineet ovat tarkoitukseen täysin soveltumattomat, tai jos tekijä yrittää hankkia huumausaineita henkilöltä, joka ei niitä lainkaan myy.⁷⁹

Rikoslain 50 luvun 2 §:n 1 kohdan mukaan huumausainerikos voi olla törkeä, jos rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine. Arvioitaessa tuomioistuimessa sitä, onko rikos

---

⁷⁷ Nuutila - Melander 2009, 1381.

⁷⁸ Siro 2017, 78-81.

⁷⁹ Siro 2017, 81-84.

kohdistunut huumausaineeseen, ainetta ei arvioida laadullisesti, vaan tietyt aineet tiedetään aina huumausaineeksi siitä, että se on mainittu valtioneuvoston asetuksessa huumausaineeksi pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista (543/2008). Erittäin vaarallisten huumausaineiden kohdalla näin ei ole, vaan tämä ominaisuus määritellään rikoslain 50 luvun 5 §:n 2 momentin perusteella. Lainkohdan mukaan erittäin vaarallisesta huumausaineesta on kyse silloin, kun sen käyttöön liittyy virheellisestä annostelusta johtuva hengenvaara, lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva vakava terveydellisen vaurion vaara tai voimakkaat vieroitusoireet. Virheellisestä annostelusta johtuva hengenvaara viittaa yliannostuskuoleman mahdollisuuteen tavallisen käytön yhteydessä. Kysymys on lähinnä vaikeudesta arvioida annosteltu määrä sellaiseksi, ettei annos erehdyksessä kasva tappavan suureksi. Tämä näkyy erityisesti sellaisten huumausaineiden kohdalla, joiden tavanomainen käyttöannos on hyvin pieni ja sen vuoksi vaikeasti annosteltavissa. Erittäin vaarallisena voidaan pitää myös huumausainetta, jonka lyhytaikaisestakin käytöstä voi johtua vakavan terveydellisen vaurion vaara. Lainkohdassa tarkoitettavat vauriot voivat olla sekä fyysisiä että psyykkisiä. Vaurioon liittyvä vaaraedellytys on käsitteenä vastaavasti muotoiltu, kuin muut rikoslain vaaratunnusmerkit. Tämä tarkoittaa sitä, että terveydellisen vaurion aiheutuminen tulee olla tosiasiallisesti mahdollista ja myös käytännössä todennäköisenä pidettävä vaihtoehto huumausaineen käyttämisestä. Kolmantena kriteerinä erittäin vaaralliselle huumausaineelle on asetettu sen käyttöön liittyvät voimakkaat vieroitusoireet. Nämä vieroitusoireet liittyvät kipu- ja tuskatiloina ilmenevään fyysiseen riippuvuuteen. Huumausaineeseen liittyvä mahdollinen psyykkinen riippuvuus ei tällöin oikeuta pitämään huumausainetta erittäin vaarallisena. Korkein oikeus on antanut ennakkoratkaisuja eräiden huumausaineiden erityisestä vaarallisuudesta. Erittäin vaarallisiksi huumausaineiksi on arvioitu buprenorfiini (Subutex) ratkaisussa KKO 2004:127, ekstaasi ratkaisussa KKO 2005:56, gammahydroksibutyraatti, eli GHB ratkaisussa KKO 2009:53, fentanyyli ratkaisussa KKO 2014:34. Erittäin vaarallisina huumausaineina on pidetty myös amfetamiinia ratkaisussa KKO 2002:5 ja metadonia ratkaisussa KKO 2014:41.

Huumausaineen vaarallisuudessa näyttötaakka on syyttäjällä, jonka velvollisuus on näyttää, onko huumausaine erittäin vaarallista. Jos korkein oikeus on antanut ennakkoratkaisun jonkin huumausaineen vaarallisuudesta, voidaan tätä lähtökohtaisesti pitää perusteena. Näkemys jonkin huumausaineen vaarallisuudesta voi muuttua ajan mittaan, jos esimerkiksi lääketieteellinen tietämys huumausaineen käyttämisen vaikutuksista lisääntyy.⁸⁰ Esimerkkinä tästä on korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2017:33, jossa arvioitiin psilosybe-sienten vaarallisuutta. Arvioinnissa viitattiin farmakologian dosentti Markus Storvikin ynnä muiden 18.4.2016

---

⁸⁰ Siro 2017, 87-92.

päiväämään lausuntoon sienten vaarallisuudesta. Lausunnon mukaan psilosybin-sienten ei tiedetä aiheuttavan fyysistä riippuvuutta eikä vieroitusoireita, sekä kansainvälisten tutkimusten, kuten European Rating of Drug Harms, Journal of Psychopharmacology 2015⁸¹, mukaan Psilosybe-sienet kuuluvat kokonaishaittavaikutuksiltaan vähiten haitallisten päihteiden joukkoon. Korkein oikeus perusteli linjaustaan siitä, ettei psilosybin-sieniä voida pitää erittäin vaarallisena huumausaineena sillä, että sienet nautitaan suun kautta suhteellisen suurissa määrissä, eikä yliannostuksen vaaraa juuri ole. Asiantuntijalausuntojen mukaan myös myrkytyskuolemat erittäin harvinaisia. Tämä korkeimman oikeuden päätös tulee jatkossa vaikuttamaan psilosybin-sieniä koskeviin rikosoikeudenkäynteihin siten, että määrättävät rangaistukset eivät ole yhtä kovia kuin aikaisemmin.

Rikoslain 50 luvun 2 §:n 1 kohdan mukaan huumausainerikos voi olla törkeä, jos rikoksen kohteena on suuri määrä huumausainetta. Käytännössä huumausaineen vaarallisuus ja sen määrä ovat riippuvaisia toisistaan. Mitä vaarallisempi huumausaine on, sitä pienempää määrää voidaan pitää säännöksessä tarkoitettuna suurena määränä. Usein suurella määrällä pystytään osoittamaan, ettei huumausaine ole tarkoitettu vain omaan käyttöön, vaan mahdollisesti myytäväksi. Huumausaineiden määrää on oikeuskäytännössä arvioitu tavanomaisen käyttöannoksen avulla, sillä huumausaineiden käyttöannosten suuruudet poikkeavat niin paljon toisistaan.⁸² Esimerkiksi tavallinen käyttöannos fentanyyliä on 0,00025 g, kun taas amfetamiinin kerta-annoksena pidetään 0,2 g.⁸³

Rikoslain 50 luvun 2 §:n 2 kohdan mukaan huumausainerikos voi olla törkeä, jos huumausainerikoksessa tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä. Huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu on harvoin yksin esiintyvä kvalifointiperuste, sillä huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelemisen ilman erittäin vaarallista huumausainetta tai suurta määrää huumausainetta on lähinnä teoreettinen vaihtoehto. Hallituksen esityksen (180/1992) mukaan mahdollisena soveltamiskohteena on nähty tilanne, missä rikoksenteijä jää kiinni aivan toimintansa alkuvaiheessa ehtimättä vielä kohdistaa toimintaansa suuriin määriin. Tarkkaan ei voida määritellä sitä, minkä suuruista tavoiteltua hyötyä voidaan pitää huomattavana. Arvio on tehtävä objektiivisesti, eikä esimerkiksi tekijän taloudellinen tilanne saa vaikuttaa arviointiin.⁸⁴

Rikoslain 50 luvun 2 §:n 3 kohdan mukaan huumausainerikos voi olla törkeä, jos rikos tehdään osana rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettun, huumausainerikoksen laajamittaiseen

---

⁸¹ European Rating of Drug Harms, Journal of Psychopharmacology 2015.

⁸² Siro 2017, 93-94.

⁸³ Nuutila - Melander 2008, 1374.

⁸⁴ Siro 2017, 96-97.

tekemiseen erityisesti järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Huumausainerikollisuutta pidetään yhtenä järjestäytyneen rikollisuuden päätoimialoista. Laittomien huumausaineiden vähittäismarkkinoiden arvoksi Euroopan unionissa on arvioitu noin 24 miljardia euroa. Huumausaineiden maahantuonti on pääosin ulkomaalaisten rikollisorganisaatioiden käsissä, mutta maan rajojen sisällä rikolliset moottoripyöräkerhot ovat merkittäviä laittomien aineiden välittäjiä ja jakelijoita suurimittaisen tuonnin keskuksista Suomen markkinoille. Rikoslaisissa on monin kohdin puututtu järjestäytyneen rikollisuuden luomaan uhkaan. Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen on jo rikos sinällään (RL 17:1a), ja rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa on rangaistuksen koventamisperuste (RL 6:5.1,2). Tämän niin sanotun liigaperusteen säätämisen huumausainerikoksen erityiseksi kvalifointiperusteeksi taustalla oli Wienin huumausaineyleissopimuksen⁸⁵ 3 artiklan 5 kohdan alakohdan a mukainen velvollisuus huolehtia siitä, että huumausainerikoksia pidetään erityisen vakavina muun ohella silloin, kun rikokseen on osallistunut järjestäytyneet rikollisryhmä, johon rikosentekijä kuuluu. Myös niin sanotun huumausaineputepäätöksen⁸⁶ 4 artiklassa on edellytetty, että seuraamukset ovat ankarampia silloin, kun rikos on tehty rikollisjärjestön puitteissa. Rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan rikollisryhmä on määritelty vähintään kolmen henkilön muodostamaksi tietyn ajan koossa pysyväksi rakenteeltaan jäsenytyneeksi yhteisliittymäksi, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka rikoslain 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia. Ryhmän luonnetta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota ryhmän ajalliseen keston, sen jäsenistöön, ryhmän rakenteeseen sekä sen toimintaan ja tarkoitukseen.⁸⁷

Rikoslain 50 luvun 2 §:n 4 kohdan mukaan huumausainerikos voi olla törkeä, jos huumausainerikoksessa aiheutetaan usealle ihmiselle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa. Vakavan hengen tai terveyden vaaran aiheuttaminen usealle henkilölle voi toteutua esimerkiksi tapauksessa, jossa rikoksen kohteena on ollut erittäin vaarallinen huumausaine. Myös huumausaineen epäpuhtaus voi johtaa rikoksen kvalifointiin usealle henkilölle aiheutetun vakavan hengen tai terveyden vaaran perusteella.

Rikoslain 50 luvun 2 §:n 5 kohdan mukaan huumausainerikos voi olla törkeä, jos huumausainerikoksessa levitetään huumausainetta alaikäisille tai muuten häikäilemättömällä tavalla. Huumausaineiden päättymistä lasten käytettäväksi on pidetty erityisen moitittavana. Suomi on sitoutunut Wienin huumausaineyleissopimuksen 3 artiklan 5 kohdan alakohdan f mukaan

---

⁸⁵ Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittontaa kauppaa vastaan (44/1994).

⁸⁶ Neuvoston puitepäätös (2004/757/YOS).

⁸⁷ Siro 2017, 98-99.

pitämään erityisen vakavana sellaisia huumausainerikoksia, joiden uhreiksi on saatettu alaikäisiä tai joiden tekemiseen on käytetty alaikäisiä. Lainsäädännössä alaikäisellä tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. Lain sanamuodon mukaan levittäminen yhdelle alaikäiselle ei täytä vielä kvalifiointiperustetta. Sanamuotoon ei myöskään sisälly useillekaan alaikäisille tapahtuvan levittämisen yrittäminen. Merkitystä taas ei ole sillä, mitä alaikäiset ovat huumausaineella tehneet, tai onko huumausaineita myyty tai luovutettu ilman vastiketta. Kvalifiointiperusteella on lähinnä tarkoitettu osoittaa paheksuva suhtautuminen siihen, että aikuiset levittävät huumausaineita lapsille. Tämän vuoksi kvalifiointiperuste ei sovellu tilanteisiin, joissa nuorisoyhdistyksissä jaetaan huumausaineita keskenään. Säännöksessä mainitulla muulla häikäilemättömällä tavalla voidaan tarkoittaa tilannetta, joissa huumausainetta levitetään niiden vaikutuksia tuntemattomille sellaisin määrin, että virheellisestä annostelusta voi seurata vakava hengen tai terveyden vaarantuminen. Käytännössä tällaiset tilanteet edellyttävät aina poikkeuksellisia olosuhteita ja niitä esiintyy hyvin harvoin.⁸⁸

Huumausainerikoksen katsomiseen törkeäksi ei riitä se, että teossa täyttyy jokin rikoslain 50 luvun 2 §:ssä mainituista erityisistä kvalifiointiperusteista. Sen lisäksi edellytetään rikoksen olevan myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Huumausainerikoksissa kokonaistörkeyttä arvioidessa on annettu erityinen painoarvo sille, onko rikoksen kohteena olleet huumausaineet tarkoitettu tekijän omaan käyttöön, vai levitykseen. Levityksen laajamittaisuus puoltaa vahvasti huumausainerikoksen katsomista törkeänä. Myöskin useamman kuin yhden erikoiskvalifiointiperusteen täytyminen puoltaa yleensä rikoksen pitämistä kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Tuomioistuimen vastuulle jää aina perustella miksi juuri käsillä oleva rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä.⁸⁹

Rikoslain 50 luvun 2 a §:n mukaan se, joka laittomasti käyttää taikka omaa käyttöä varten pitää hallussaan tai yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta, on tuomittava huumausaineen käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Huumausainerikokselle ei ole privilegioitua tekemuotoa, niin sanottua lievää huumausainerikosta. Sen sijaan huumausaineiden käyttäjiä silmällä pitäen on säädetty erillinen rangaistussäännös huumausaineen käyttörikoksesta. Huumausaineen käyttörikos säädettiin vuonna 2001 (654/2001). Sitä ennen huumausaineiden käyttämisestä rangaistiin huumausainerikoksena. Erillisen huumausaineiden käyttörikoksen tunnusmerkistön säätämällä pyrittiin mahdollistamaan rangaistuspäämäärämenettelyn soveltuminen näihin rikoksiin. Uudistuksen tarkoituksena ei ollut vaikuttaa huumausaineiden käytöstä tai hallussapidosta tuomittavan rangaistuksen tasoon.

---

⁸⁸ Siro 2017, 105-107.

⁸⁹ Siro 2017, 107-109.

Käytännössä jo ennen uudistusta käytöstä tai hallussapidosta tuomittiin pääsääntöisesti sakkoa. Lähtökohtaisesti rangaistusmääräysmenettelyn käyttö edellyttää selvyyttä syyllisyys- ja seuraamusksymyksessä. Käyttörikoksen on pääsääntöisesti oltava tunnustettu ja huumausaineen laadun ja määrän tunnistettu. Teon tulee myös selvästi oltava huumausaineen käyttörikoksen tunnusmerkistöön kuuluva teko. Rikoslain soveltamisongelmat liittyvät lähinnä tunnusmerkistön edellytykseen siitä, että huumausainetta on tullut olla tekijän hallussa vain vähäinen määrä ja sekin tekijän omaa käyttöä varten. Huumausaineen vähäisen määrän arvioinnissa keskeinen seikka on huumausaineen tavanomainen käyttöannos. Vaikean arvioinnista tekee se, että arviointi täytyy tehdä tapauskohtaisesti tekijän henkilökohtaisen käyttöannoksen mukaan, sillä huumausaineille kehittyvä toleranssi voi johtaa eri suuruisiin käyttöannoksiin. Määrän vähyys riippuu myös huumausaineen lajista. Erittäin vaaralliseksi luokiteltujen huumausaineiden hallussapito voidaan myös pieninä määrinä tuomita huumausainerikokseksi, kun taas vähemmän vaarallisempaa huumausainetta voi olla suurempi määrä, ennen kuin huumausaineen käyttörikoksen tunnusmerkistö ylitetään.⁹⁰

Rikoslain 50 luvun 3 §:n mukaan se, joka tehdäkseen rikoslain 50 luvun 1 §:n 1-4 kohdassa tarkoitetun rikoksen valmistaa, tuo maahan, hankkii tai vastaanottaa tällaisen rikoksen tekemiseen soveltuvan välineen, tarvikkeen tai aineen, on tuomittava huumausainerikoksen valmistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Myös tällaisen rikoksen yritys on rangaistava. Huumausaineita koskevan kriminalisoinnin alaa on laajennettu sillä tavalla epätavanomaisen pitkälle, että huumausainerikoksen yrityksen lisäksi myös sen valmistelu on säädetty rangaistavaksi. Rikoksen valmistelulla tarkoitetaan rikokseen tähtäävää toimintaa, jolla luodaan edellytyksiä rikoksen myöhemmälle toteuttamiselle. Valmistelun kriminalisointiin liittyy kuitenkin ongelmia. Se ei sovi hyvin tekorikosoikeudelliseen ajatteluun ja siihen liittyy näyttöongelmia ja oikeusturvariskejä. Perinteisesti rangaistusvastuun ulottumiseen rikoksen yritystä aikaisempaan vaiheeseen onkin suhtauduttu torjuvasti. Tekijän tarkoituksen toteuttaminen on vaikeaa, ennen kuin hän todella tekee rikoksen. Ne konkreettiset toimet, joilla huumausainerikosta valmistellaan, tai välineet, tarvikkeet ja aineet, joita huumausainerikoksen tekemisessä voitaisiin käyttää, ovat monesti itsessään laillisia tai niiden hankkimiseen on osoitettavissa jokin huumausainerikokseen liittymätön peruste. Käytännössä valmistelutoimen yhteys rikokseen voidaankin usein selvittää vasta jälkikäteen, kun rikos tai sen yritys on jo toteutunut. Tällöin tekijää ei kuitenkaan tuomita huumausainerikoksen valmistelusta, vaan suoraan huumausainerikoksesta.⁹¹

---

⁹⁰ Nuutinen - Melander 2009, 1385-1387.

⁹¹ Siro 2017, 118-123.

Rikoslain 50 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan se, joka huumausaineen laitonta valmistusta, viljelyä, maahantuontia tai maastavientiä varten valmistaa, kuljettaa, luovuttaa tai välittää välineitä, tarvikkeita tai aineita tietäen, että niitä käytettäisiin tähän tarkoitukseen, tai varoja lainaamalla tai muuten rahoittamalla edistää huumausainerikosta tai sen valmistelua taikka muita edellä mainittuja seikkoja tietäen, että rahoitus käytetään tähän tarkoitukseen, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava osallisuutena huumausainerikokseen tai törkeään huumausainerikokseen, huumausainerikoksen edistämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Siinä missä huumausainerikoksen valmistelu kohdistuu huumausainerikokseen, jonka valmistelija aikoo itse toteuttaa, huumausainerikoksen edistämisessä tekijä edesauttaa jonkun toisen henkilön huumausainerikosta. Huumausainerikoksen edistämisen kriminalisoinnilla pyritään täyttämään katvealueet, joita voi syntyä varsinaisen osallisuuden ja valmistelun lähitienoille. Lisäksi säännöksellä pyritään puuttumaan huumausainerikollisuuden rahoittamiseen. Huumausainerikoksen edistämisen kriminalisointi perustuu huumausainerikoksen valmistelun lailla Wienin huumausaineyleissopimukseen, jossa on edellytetty tällaisen menettelyn säättämistä rangaistavaksi.⁹² Rikoslain 50 luvun 4 a §:n mukaan huumausainerikoksen edistäminen on törkeää silloin kun huumausainerikoksen edistäminen tehdään osana huumausainerikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa ja rikoksen kohteena oleva väline, tarvike tai aine on tarkoitettu erittäin vaarallisen huumausaineen tai suuren huumausainemäärän valmistukseen, viljelyyn, maahantuontiin tai maastavientiin taikka huumausainerikoksen edistämällä tai edistettävällä rikoksella tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä ja huumausainerikoksen edistäminen on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Tässä tulee siis esiin jo aikaisemmin mainitut seikat järjestäytyneestä rikollisuudesta, erittäin vaarallisista tai suurista määristä huumausainetta, huomattavan taloudellisen edun tavoittelusta ja kokonaisarvio törkeydestä. Käytännössä törkeä huumausainerikoksen edistäminen on erittäin harvinainen rikos, eikä niitä ole tilastoitu tällä vuosikymmenellä ainuttakaan.⁹³

3.4 Rangaistuksen mittaaminen

Rangaistuksen määrittämiseen liittyvät säännökset sisältyvät rikoslain 6 lukuun. Luvun 3 §:n mukaan rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet, sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Luvun 4 §:ään sisältyvän rangaistuksen mittaamisen yleisperiaatteen mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen,

---

⁹² Siro 2017, 124-127.

⁹³ Siro 2017, 130-132.

tekoon vaikuttaviin erilaisiin seikkoihin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun syyllisyyteen. Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut ovat keskeisessä asemassa rangaistuksen mittaamisharkinnassa. Rangaistuslajin valinnan suhteen huumausainerikokset eivät muodosta poikkeusta, vaan rikoslain 50 luvun rikoksiin sovelletaan rikoslain 6 luvun säännöksiä vankeuden ehdollisuudesta, ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksista, nuorisorangaistuksesta, yhdyskuntapalvelusta ja valvontarangaistuksesta samalla tavalla kuin muhinkin rikoksiin. Rangaistusta mitattaessa esillä ovat osittain samat kysymykset kuin törkeysarvioinnissa. Rikoslain 50 luvun rikoksilla on neljä erilaista rangaistusasteikkoa. Lievimmin rangaistava rikos on huumausaineen käyttörikos, josta voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Huumausainerikoksesta, huumausainerikoksen valmistelusta ja huumausainerikoksen edistämisestä voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Törkeän huumausainerikoksen edistämisen rangaistusasteikko on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta. Luvun rikoksista ankarimmin rangaistava on törkeä huumausainerikos, jonka asteikko ulottuu vähintään vuodesta enintään kymmeneen vuoteen vankeutta. Näin laaja asteikko jättää paljon harkintavaltaa, kymmenen vuoden enimmäisrangaistusta sovelletaan lähinnä vain kaikkein törkeimpiin ja vaarallisimpiin rikoksiin.⁹⁴

Keskeisenä seikkana rangaistuksen mittaamisessa huumausainerikoksissa voidaan pitää huumausaineen laatua ja määrää. Nämä seikat ovat suorassa yhteydessä rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen. Rikos on sitä moitittavampi, mitä enemmän huumausainetta on ollut sen kohteena ja mitä vaarallisemmasta huumausaineesta on ollut kysymys. Yleisimpien huumausaineiden osalta on muodostunut jo vakiintunutta rangaistuskäytäntöä, jonka hyödyntäminen edistää rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä ja ennakoitavuutta. Käytännössä merkittävin apuväline tässä on Helsingin hovioikeuspiirissä vuonna 2006 laadittu rangaistussuositus, jota täydentää sen laatineen hovioikeuspiirin laatuhankkeen huumetyöryhmän raportti⁹⁵. Rangaistuskäytännön voi arvioida asettuneen pitkään käytössä olleen suosituksen mukaiseksi. Kyseisessä suosituksessa on esitetty normaalirangaistusasteikot yleisimmille huumausaineille liittyen niiden määrään ja laatuun, sekä rikoksen tekotapaan. Tämä rangaistussuositus ei kuitenkaan koske kaikkia Suomessa esiintyviä huumausaineita, vaan ainoastaan hasista, marihuanaa, amfetamiinia, ekstaasi, LSD:tä, buprenorfiinia, kokaiinia ja heroiniä. Korkein oikeus on vielä rangaistussuosituksen antamisen jälkeen antanut GHB:ta, kattia ja fentanyyliä koskevat ratkaisut. Kyseessä on nimensä mukaisesti silti suositus, johon tuomioistuimien ei ole siis sidottu. Useat

---

⁹⁴ Siro 2017, 145-146.

⁹⁵ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 4.12.2006.

seikat, kuten vastaajan vähäinen osuus rikoksessa, saattavat aiheuttaa sen, ettei suosituksen mukainen rangaistus ole sopiva.⁹⁶

Yksi huumausaineiden kriminalisoinnin tärkeimmistä päämääristä on vähentää huumausaineiden tarjontaa. Tästä syystä tekijän tarkoitus levittää huumausainetta on keskeinen rangaistusta ankaroittava seikka. Moitittavaa on varsinkin erittäin laajamittainen, määrätietoinen ja taloudellisen hyödyn saamiseksi tapahtuva huumausaineiden levittäminen. Tekijän tarkoitus levittää huumausaineita voidaan usein päätellä huumausaineiden suuresta määrästä. Mitä enemmän huumausainetta on tekijän hallussa, sitä suuremmalla todennäköisyydellä tarkoituksena on ollut oman käytön sijasta saattaa huumausaineet levitykseen.⁹⁷

Teon moitittavuutta voi vähentää huumausaineiden omaan käyttöön liittyvät teot. Rikoksissa, jotka liittyvät yksinomaan tekijän omaan huumausaineiden käyttöön ja johon ei ole ollut vaaraa huumausaineiden leviämisestä muille, voi olla vain poikkeustapauksissa aihetta tuomita sakkorangaistusta ankarampaa seuraamusta. Huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta rikoslain 50 luvussa mainitusta rikoksesta voi tulla harkittavaksi myös toimenpiteistä luopuminen. Vaikka tekijän tarkoitus olisi ollut käyttää kaikki rikoksensa kohteena olleet huumausaineet itse, hän on silti saattanut saada aikaan vaaran huumausaineiden leviämisestä esimerkiksi tilanteissa, joissa huumausainetta on ollut huomattava määrä.⁹⁸

Rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaa olennaisesti rikoksen suunnitelmallisuus ja tekijän asema rikoksessa. Esimerkiksi laitonta maahantuontia, markkinointia ja jakelua harjoitetaan yleensä ryhmässä, jossa työnjako voi olla hyvinkin eriytynyt. Tekijän keskeinen osuus rikoksen teossa on rangaistusta ankaroittava seikka ja huumausainerikoksen suunnitelmallisuus lisää sen moitittavuutta.⁹⁹

3.5 Näytön arviointi

Näytön arviointi voidaan jakaa kahteen osaan, todistusharkintaan ja näytön riittävyyden arviointiin. Todistusharkinnassa määritellään yksittäisten todisteiden näyttöarvo sekä arvioidaan näyttöä kokonaisuutena. Näytön riittävyyden arviointi on taas normatiivinen kysymys. Siinä arvioidaan, voidaanko todistusharkinnan tulosta pitää riittävänä näyttönä jostakin oikeustosi-seikasta ja asettaa se ratkaisun perustaksi. Näyttökynnyksellä tarkoitetaan sitä, kuinka vahvaa näyttöä tulee esittää, jotta tietty oikeustositseikka voidaan hyväksyä tuomioperusteeksi.

---

⁹⁶ Siro 2017, 146-148.

⁹⁷ Siro 2017, 149-150.

⁹⁸ Siro 2017, 150.

⁹⁹ Siro 2017, 153-154.

OK 17 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen on esitettyjä todisteita ja muita asian käsittelyssä esiin tulleita seikkoja harkittuaan päätettävä, mitä asiassa on näytetty tai jäänyt näyttämättä. Tuomioistuimen on perusteellisesti ja tasapuolisesti arvioitava todisteiden ja muiden seikkojen näyttöarvo vapaalla todistusharkinnalla, jollei laissa toisin säädetä.¹⁰⁰

Vallitseva tuomitsemiskynnyksen määrittely ”ei jää järkevää epäilystä” suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa perustuu angloamerikkalaiseen oikeusjärjestelmään, jossa käytössä on ollut käsite ”beyond reasonable doubt”. ”Järkevän epäilyksen” ohella on yleisesti käytetty sanamuotoa, jossa epäilyltä vaaditaan järkevyyden sijasta varteenotettavuutta. Järkevä epäily ja varteenotettava epäily ovat molemmat yleisiä ilmauksia, ja molempia tavataan suomalaisessa oikeuskäytännössä. Ilmaisulla tarkoitetaan huomioon otettavien epäilyjen poissulkemista. Vaikka epäilyjä ei todellisesti ole täysin mahdollista sulkea pois, kaiken todistusaineiston valossa syyllisyyttä koskevan epäilyn tulisi olla niin vähäinen, että on rationaalisempaa antaa syyksi toteava, kuin syytteen hylkäävä ratkaisu. Näin ollen ”ei ilman järkevää epäilyä” -määrittelytapa normittaa todistusharkinnan sekä objektiiviseksi että rationaaliseksi toiminnaksi.¹⁰¹

3.5.1 Näyttöproblematiikan jäsenys

Todistusaineiston näytön arviointiin liittyy erilaisia periaatteellisia ongelmakohtia, jotka voidaan jäsenellä näyttöproblematiikkaan liittyviin kolmeen kysymykseen. Ensinnäkin kysymyksessä on käytettävissä oleva todistusaineisto, mikä sisältää aineiston hankkimisen, oikeudellisen rajaamisen ja tosiasialliseen valikoitumiseen liittyvät ongelmat. Toisena periaatteellisenä kysymyksenä on todistusaineiston näytön arviointi, eli se, miten voidaan varmistua yksittäisten todisteiden näyttöarvosta ja miten arvioidaan useiden yhdensuuntaisten, tai vastakkaisten todisteiden muodostamaa kokonaisnäyttöä. Tätä kutsutaan yleensä todistusharkinnaksi. Kolmanneksi päätöksentekijän on otettava kantaa oikeustositseikastosta esitetyn näytön riittävyteen. Täyttä varmuutta ei juuri koskaan ole saatavilla, jolloin teoreettinen epävarmuus jää osittain jäljelle. Lopuksi päästään näytön riittävyden problematiikkaan, eli kysymykseen näyttökynnyksen korkeudesta ja todistustaakan määräytymiskriteereistä. Näytön arvioinnissa ollaan tekemisissä luonteeltaan eri tyyppisten ongelmien parissa, joista osa on oikeudellisia ja osa empiirisiä ja loogisia. Näyttöratkaisu palvelee rikosprosessin perimmäisiä tarkoituksia, jotka ovat kytköksissä aineellisen oikeuden arvoihin ja tavoitteisiin. Näyttöratkaisu ei ole pelkästään oikeudellinen kysymys. Se on osa yleisempää tiedon hankkimisen ja arvioimisen

---

¹⁰⁰ Siro 2017, 224-225.

¹⁰¹ Könönen 2006, 92-93.

problematiikkaa. Tähän liittyvät kysymykset siitä, kuinka perusteeltaan eri tyyppisen tiedon luotettavuutta voidaan arvioida ja mistä saadaan tähän menetit ja arviointikriteerit.¹⁰²

3.5.2 Todistusharkinta

Näytön arvioinnissa pyritään pääsemään mahdollisimman lähelle totuutta, vaikka se vain harvoin on käytännössä mahdollista. Prosessissa joudutaan operoimaan eri asteisilla todennäköisyyksillä ja väärän päätöksen riskillä. Jotkin tosiseikat joko ovat tai eivät ole olemassa, mutta niihin liittyvää tietoa joudutaan luokittelemaan luotettavuudeltaan eri asteiseksi. Aineellisen totuuden toteutumiseen liittyvät kolme seikkaa; miten kattava on tutkittavasta tapahtumasta kertova todistusaineisto, mitä tästä aineistosta saadaan irti ja miten luotettavasti sen näyttöarvo kyetään arvioimaan, sekä miten näyttökynnys on asetettu. Vapaa todistusharkinta antaa tuomioistuimelle valtuudet arvioida kaikkia tietoonsa saatettuja tosiseikkoja todisteina. Näiden todistusvoimasta ei ole laissa annettu määräyksiä, vaan tuomioistuin voi vapaasti arvioida todisteiden näyttöarvon. Laissa ei ole myöskään ilmaistu näyttökynnystä, vaan tuomioistuin harkitsee, milloin se pitää näyttöä riittävänä. Vapaan todistusharkinnan periaate palvelee näin ollen aineellisen totuuden tavoitetta. Koska oikeudellinen säännöstö ei sido näytön arviointia kuin vähäisesti, voidaan joustavammin mukautua erilaisiin tilanteisiin.¹⁰³ Vapaan todistusharkinnan tuleekin korostaa kokonaisvaltaista, mutta analyttisen harkinnan avointa perustelemista. Vapaa todistusharkinta pakottaa erittelemään ja perustelemaan todisteiden luotettavuuden yksityiskohtaisesti eritellen, joka edelleen palvelee asianomaisen oikeusturvaa sekä viime kädessä oikeuslaitoksen legitimitettä.¹⁰⁴

Todistusharkinnassa on kyse todisteen ja todistusteeman relaatiosta. Pyritään siis arvioimaan, millä todennäköisyydellä edellinen todistaa jälkimmäisestä. Arvioinnissa yhden tosiseikan, todisteen, olemassaolosta päätellään toisen tosiseikan, todistusteeman, olemassaolo. Todistusteemana, eli todistelun kohteena on hypoteesi jostain tapahtuneesta oikeudellisesti relevantista tosiseikasta. Todisteella taas tarkoitetaan edellisen jättämää jälkeä tai vaikutusta. Tuomioistuimessa arviointi kohdistuu näiden kahden seikan kausaalisuhteeseen. Kahden tosiseikan riippuvuussuhteita kutsutaan oikeuskäytännössä kokemussäännöiksi. Kokemussäännöillä tarkoitetaan tarkemmin väittämää siitä, että ilmiön A olemassaolosta voidaan päätellä, että myös ilmiö B olisi olemassa. Todistusharkinnassa ja näytön arvioinnissa käytettävät kokemussäännöt voivat perustua tieteellisiin tutkimuksiin tai puhtaasti yleisiin arkikokemuksiin ilmiöiden välisistä suhteista. Kokemussääntöjen luotettavuus ja täsmällisyys vaihtelevat suuresti.

---

¹⁰² Jonkka 1993, 20-21.

¹⁰³ Jonkka 1993, 28-29.

¹⁰⁴ Klami 1987, 24-25.

Erilaiset tutkimukset saattavat antaa erittäin varmoina pidettäviä kokemussääntöjä, kun taas arkihavainnoinnin pohjalta tehdyt yleistyksyet voivat pohjautua puhtaisiin ennakkoluuloihin. Näin ollen onkin selvää, että näytön arvioinnissa ja todistusharkinnassa täytyy ottaa huomioon, millaisia kokemussääntöjä käytetään perusteluina.¹⁰⁵ Todistusharkinnassa hyödynnetään myös aputosiseikkoja, jotka eroavat kokemussäännöistä siten, että ne tuovat tietoa konkreettisista olosuhteista. Ne joko vahvistavat tai heikentävät todisteen näyttöarvoa. Aputosiseikkojen avulla voidaan tarkentaa ja konkretisoida arvioitavana oleva todistussuhde. Mitä enemmän tiedossa on todistajankertomusta koskevia konkreettisia yksityiskohtia, sitä paremmin voidaan arvioida näyttöarvoa ja valita tapaukseen sopivimman kokemussäännön. Mitä enemmän yksityiskohtia tapauksesta tiedetään, sitä vähemmän joudutaan tukeutumaan kokemussääntöihin ja sitä pienemmäksi tulee näin ollen myös yleistyksestä aiheutuvan virhearvion vaara.¹⁰⁶

3.5.3 Näyttöarvo ja vaihtoehtoiset tapahtumakulut

Kokonaisnäytön arviointiin liittyy ristiriitaisia tavoitteita. Eri todisteiden näyttöarvo tulisi määritellä toisistaan erillään antamatta niiden vaikuttaa toisiinsa. Toisaalta useat todisteet ovat asiassa relevantteja vasta kun niitä tarkastellaan osana todistusteeman mukaista kokonaisuutta. Todisteen näyttöarvolla kuvataan sitä todennäköisyyttä, jolla todisteen arvioidaan todistavan teemasta. Kokonaisnäytön näyttöarvo taas osoittaa, millä todennäköisyydellä kaikki asiassa esitetty todistusaineisto todistaa teemasta. Mitä enemmän tapauksessa on teeman puolesta puhuvia todisteita, sitä todennäköisempänä voidaan pitää teeman mukaista hypoteesia. Todisteiden vastavaikutuksen arviointi on useista syistä huomattavasti hankalampaa. Vastanäyttö voi kohdistua suoraan teemaa vastaan, jolloin pyritään osoittamaan syyttäjän valitsema teema loogisesti mahdottomaksi tai muuten epäkorrektiksi. Yleisin esimerkki tästä on alibitodiste. Vastanäytöksi voidaan myös lukea päätodisteen näyttöarvoa heikentämään esiin tuotu negatiivinen aputosiseikka, joka voi vaikuttaa todistajankertomuksen luotavuuteen. Tällaisella vastanäytöllä voidaan pyrkiä kiistämään jonkin todetun tosiseikan merkitys asiassa todisteena. Epäilty ei välttämättä siis kiistä itse tosiseikkaa, vaan sen todistusvoimallisuuden relevanssin jutussa. Oikeuskäytännössä jo vähäinenkin vastatodiste on omiaan heikentämään päänäytön todistusvoimaa.¹⁰⁷

Tosiseikan esiintymiselle voi löytyä monesti useita varteenotettavia selityksiä. Todistusaineiston perusteella voidaan rakentaa useita mahdollisia tapahtumakulkuja. Tuomioistuimet ovat

---

¹⁰⁵ Jonkka 1993, 39-41.

¹⁰⁶ Jonkka 1993, 55-57.

¹⁰⁷ Jonkka 1993, 99-104.

perustelleet näyttöratkaisuaan muun muassa sillä, että muut vaihtoehtoiset tapahtumakulut puuttuivat tai ovat hyvinkin epätodennäköisiä. Vaihtoehtojen poissulkemisen merkitys perustuu todennäköisyyslogiikan negaatiosääntöön, jonka mukaan toisensa poissulkevien hypoteesien todennäköisyyksien summa on yksi. Mitä todennäköisemmäksi toinen vaihtoehto tulee, sitä epätodennäköisempi on sen kanssa kilpaileva versio. Negaatiosäännön soveltaminen ei kuitenkaan toimi täysin ilman ongelmia. Edellytyksenä tälle on oltava se, että vaihtoehtoja on kaksi ja ne ovat toisensa poissulkevat. Todistusharkinnassa saattaa olla useita vaihtoehtoisia tapahtumakulkuja, joissa on otettava huomioon myös se, ettei kaikkien tapahtumakulkujen todennäköisyyksiä välttämättä päästä arvioimaan tasapuolisesti käytettävissä olevan todistusaineiston puitteissa.¹⁰⁸

Lähtökohtana rikosasioissa on se, että syyttäjän ja puolustuksen käsityksiä tapahtumien kuluista pidetään hypoteeseina. Näiden kahden kilpailevien hypoteesin lisäksi tuomioistuimien saattaa joutua pohtimaan lisäksi muitakin mahdollisia tapahtumakulkuja. Olennainen piirre hypoteesimetodissa on, ettei tuomitsemiskynnyksen ylittymiseen riitä pelkkä syyttäjän päätodistelu vahvuus, vaan tämän lisäksi edellytetään vaihtoehtoisten hypoteesien poissulkemista. Vaihtoehtoisten hypoteesien hyväksyminen taas edellyttää vaihtoehdon olevan järkevä ja realistisesti varteenotettava, eikä perusteettomat spekulatiot riitä.¹⁰⁹

3.5.4 Näytön arviointi huumausainerikoksissa, tapaus KKO 2018:3

Näytön arviointi huumausainerikoksissa ei lähtökohtaisesti poikkea muiden rikosten näytön arvioinnista. Yleisiin periaatteisiin kuuluu muun muassa se, että todisteita arvioidaan objektiivisesti, tasapuolisesti ja yleisten kokemussääntöjen mukaisesti ja yksilöidysti ennen kokonaisarvioinnin tekemistä. Jos syytteen tueksi on annettu riittävästi näyttöä, sen kestävyyttä on tarkasteltava vielä asiassa esitettyjen muiden mahdollisten tapahtumakulkujen valossa. Lopuksi arvioitavaksi jää, riittääkö näytön todistusarvo kokonaisarvioinnissa ylittämään tuomitsemiskynnyksen. Huumausainerikoksissa kokonaisarvioinnin tärkeys korostuu. Ratkaisussa KKO 2017:12 todettiin, että näyttö vastaajan syyllystymisestä huumausainerikokseen koostuu usein monista riidattomista seikoista, jotka ainoastaan niistä tehtävien johtopäätösten kautta välillisesti todistavat syytteessä kuvatusta teosta. Huumausainerikoksia voidaan kuvata kokoa-mattomaksi palapeliksi, jossa yksikään pala ei yksinään välttämättä osoita juuri mitään, mutta näyttöpalat yhteen koottuna hahmottuu selkeämmin mistä asiassa kokonaisuudessaan on kyse.¹¹⁰

---

¹⁰⁸ Jonkka 1993, 120-122.

¹⁰⁹ Könönen 2006, 96-97.

¹¹⁰ Siro 2017, 225.

Aihetodisteluun ja todisteiden kokonaisharkintaan perustuvassa harkinnassa on myös yleensä tärkeää arvioida asian käsittelyssä esiin tulleiden seikkojen perusteella, onko jokin syytteessä väitetylle teonkuvaukselle vaihtoehtoinen tapahtumakulku mahdollinen ja siinä määrin todennäköinen, ettei sen olemassaoloa voida riittävällä varmuudella sulkea pois. Näyttökynnyksestä rikosasiassa on säädetty OK 17 luvun 3 §:n 2 momentissa, jonka mukaan tuomion, jossa vastaaja tuomitaan syylliseksi, edellytyksenä on, ettei vastaajan syyllisyydestä jää varteenotettava epäilyä. Lähtökohtana on rikosasioissa aina syyttömyysolettama. Huumausainerikoksissa on viimeaikaisessa oikeuskäytännössä havaittavissa näyttökynnyksen madaltumista. Välittömän ja yksiselitteisen näytön hankkiminen on osassa huumausainerikoksista vaikeaa. Näyttövaikeudet eivät oikeuta kuitenkaan näyttökynnyksen alentamiseen, vaan epäselvissä tapauksissa syyte on hylättävä.¹¹¹

Syyttömyysolettaman tärkeys ja näytön arvioinnin painottaminen tuomioistuinkäsittelyssä konkretisoitui ratkaisussa KKO 2018:3, jossa A:ta syytettiin huumausainerikoksesta sillä perusteella, että hän oli tuonut postitse maahan huumausainetta. A:n nimellä ja kotiosoitteella oli saapunut ulkomailta kirje, joka sisälsi 10 grammaa pitoisuudeltaan vahvaa amfetamiinia. Syytteen mukaan aine oli sen määrän ja pitoisuuden huomioon ottaen ainakin osittain tarkoitettu levitykseen tai ainakin oli olemassa suuri vaara siitä, että aine päätyisi myös muiden, kuin A:n käyttöön. A kiisti tilanneensa lähetystä tai tietävän siitä mitään. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen sillä perusteella, että se katsoi A:n syyllisyydestä jääneen varteenotettava epäily. Vaikka voitiin pitää epätodennäköisenä, että joku muu olisi tilannut huumausainetta A:n osoitteeseen hänen tietämättään, käräjäoikeus katsoi, että A oli omalla uskottavaksi katsottavalla kertomuksellaan kyennyt horjuttamaan syytteen tueksi esitettyä näyttöä. Syyttäjä valitti hovioikeuteen vaatien, että A:n syyksi luetaan syytteen mukainen huumausainerikos. Hovioikeus kumosi käräjäoikeuden tuomion ja tuomitsi A:n syytteen mukaisesta huumausainerikoksesta. Hovioikeus oli asiassa katsonut, ettei A:n kertomus ollut uskottava ja ettei se ollut kyennyt horjuttamaan sitä lähtökohtaista olettaa, ettei kukaan tilaisi huumausainetta toisen henkilön nimellä ja osoitteella tämän tietämättä. Huumausaineen merkittävä taloudellinen arvo teki yhä epätodennäköisemmäksi sen, että joku olisi tilannut kyseisen lähetyksen A:n kotiosoitteeseen tämän tietämättä. Hovioikeus lausui, ettei järkevää epäilyä A:n syyllistymisestä syytteen mukaiseen huumausainerikokseen ollut jäänyt.

A:lle myönnettiin valituslupa ja valituksessaan A vaati hovioikeuden tuomion kumoamista ja syytteen hylkäämistä. Korkeimman oikeuden ratkaistavana oli kysymys siitä, oliko syyttäjä näyttänyt toteen, että A oli nimenomaisesti tehnyt tilauksen ja tuonut maahan

---

¹¹¹ Siro 2017, 225-226.

huumausainetta. Tuomioistuimella on käytössään vapaa todistusharkinta, jonka mukaan tuomioistuimella on valta vapaasti harkita sille esitetyn näytön todistusarvo. Kaikkia esiin tulleita seikkoja tulee harkita huolellisesti ja kokonaisvaltaisesti kun päätetään, mitä asiassa on pidettävä totena. Syyttäjän todistelu asiassa perustui pääosin kolmeen seikkaan. Kirjeen lähetystiedot sisälsivät A:n nimen ja kotiosoitteen, joten kirje oli nimenomaisesti tarkoitettu A:lle. A oli myös vierailut salatussa Tor-verkossa, joka antaa edellytykset anonyymille huumausainekaupalle. A:n selvityksen mukaan hän asui myös yksin, joka poissulkee todennäköiset mahdollisuudet siitä, että joku muu pääsisi käsiksi hänen osoitteeseen tilattuihin huumausaineisiin. Korkein oikeus asettaa huomattavan painoarvon sille, kenen yhteystiedot löytyvät huumausaineita sisältäneestä kirjeestä. Oletusarvoisesti kirjeen vastaanottajaa voidaan pitää myös todellisena tilaajana, tai että vastaanottaja on vähintään tietoinen hänelle saapuvasta kirjeestä. Tällainen lähtökohtaiseen todennäköisyyteen pohjautuva näyttö ei kuitenkaan voi pääsääntöisesti rikosasiassa yksinään riittää osoittamaan henkilön syyllistyneen huumausaineiden maahantuontiin. Syyttäjältä voidaan siis vaatia esitettäväksi myös muita syytettä tukevia seikkoja, jotta syyksilukemisen edellytykset täyttyisivät. Syyttäjän esiin tuomat muut seikat olivat Tor-verkossa vierailu ja yksin asuminen. A:n ei ollut osoitettu käyttäneen usein huumausainekaupassa hyödynnettyjä virtuaalivaluuttoja, eikä myöskään pankkitilimerkinnöistä löytynyt viittauksia huumausaineiden tilaamiseen.

Korkein oikeus päätyi lopulta pitämään varteenotettavana vaihtoehtoisena tapahtumakulkuna sitä, että joku muu on tilannut huumausaineen postitse A:n osoitteeseen pyrkien itse saamaan lähetyksen haltuunsa. Tätä vaihtoehtoa tukee myös syyttäjän toteama seikka, jonka mukaan Tor-verkossa on julkaistu ohjeistus, jossa huumausaineen tilaajia kehoitetaan käyttämään jonkun toisen henkilön osoitetietoja kiinnijäämisen välttämiseksi. Pois ei voitu myöskään sulkea kiusanteko- tai vahingoittamistarkoituksessa tehdyn tilauksen mahdollisuutta. Tätä arvioi-
dessa huomioon on otettava se syyttäjän esittämä seikka, että todennäköisesti vain pieni osa huumausainetta sisältävistä postilähetyksistä tulee pysäytetyksi.

Vaikka vastaanottajamerkinnällä on korkeimman oikeuden mukaan vahva näyttöarvo siitä, että mainittu vastaanottaja on myös tosiasiasa tilaaja, ei tämä yksin riitä näyttämään syytettä toteen. Myöskään Tor-verkossa vierailu ei sinällään ole rikos, eikä toteen voida osoittaa sitä, että A olisi vierailut Tor-verkossa tarkoituksenaan ostaa huumausaineita. A oli omalla uskottavalla kertomuksellaan onnistunut horjuttamaan sitä lähtökohtaista oletamaa, ettei kukaan tilaisi huumausaineita toisen osoitteeseen. Korkein oikeus katsoi, etteivät syytteen tueksi esitetyt todisteet ja muut asian käsittelyssä esiin tulleet syytettä tukevat seikat riitä sulkemaan pois varteenotettavaa epäilyä siitä, ettei A ole laittomasti tuonut maahan kyseessä ollut huumausainetta. Tästä johtuen korkein oikeus hylkäsi syytteen.

Kyseinen ennakkopäätös tulee jatkossa mahdollisesti vaikuttamaan useisiin tapauksiin huumausaineiden kirjeitse tilaamisen yleistyessä. Anonyymeja verkkoja ja virtuaalivaluuttoja

hyödynnettäessä on käytännössä mahdotonta hankkia konkreettista näyttöä siitä, kuka on tilauksen tehnyt. Vastaavia tapauksia tulee tuomioistuinkäsittelyyn usein ja ennakkopäätös voi johtaa epäselvissä tapauksissa herkemmin syytteen hylkäämiseen. Nähtäväksi jää, vaikuttaako ennakkotapaus tuleviin syyteharkintoihin siten, että epäselvissä vastaavissa tilanteissa syyttäjä tekee herkemmin syyttämättäjättämispäätöksen.

3.6 Anonyymit verkot

Tietoverkosta on tullut huumausainerikollisuuden keskeinen toimintaympäristö. Internetin anonyymeissa tietoverkoissa kotimaiset ja kansainväliset huumausainemarkkinat liittyvät toisiinsa saumattomasti. Nettikaupasta onkin tullut merkittävä huumausaineiden hankinta- ja välityskanava, joka merkittävällä tavalla vaikuttaa alan markkinoiden rakenteisiin. Pimeässä verkossa (eng. dark web) laittomat palvelut, kuten huumausainekauppa tavoittavat helposti uusia käyttäjiä sekä syrjäisiä haja-asutusalueita, joilla ei ole vielä muuten laajaa huumausainetarjontaa. Internetissä harjoitettava kaupankäynti sekä avoimilla että indeksoimattomilla verkkosivustoilla vahvistaa erittäin merkittävästi huumausaineiden ja huumaavien lääkevalmisteiden saatavuutta. Tietoverkossa toteutuva rikollisuuden teollistuminen nostaa logistiikan ja kuljetukset uudella tavalla rikostorjunnan keskiöön. Huumausaineiden myynti ja ostaminen tapahtuu anonyymisti Tor-verkossa, jossa tapahtuvaa tietoliikennettä on käytännössä mahdotonta seurata. Huumausainekaupassa käytetään maksutapana usein virtuaalivaluuttoja, kuten bitcoinia. Nettikaupasta ostetut huumausaineet toimitetaan ostajalle postilähetyksinä tai erilaisiin kätköpaikkoihin piilotettuina.¹¹²

Pimeällä verkolla tarkoitetaan verkkoa, joka toimii julkisen internetin rakenteissa, mutta johon pääsy edellyttää erityisiä toimia. Tunnetuimpana esimerkkinä voidaan pitää Tor-verkkoa, joka on suunniteltu mahdollistamaan anonyymi liikennöinti liikenteen sisältö salaamalla ja reitittämällä liikenne useiden eri solmujen kautta. Tor-verkon tuomaa anonymiteettiä hyödynnetäänkin erilaisissa laittomissa kaupoissa ja palveluissa.¹¹³ Tor-verkolla on myös täysin laillisia käyttötapoja. Se mahdollistaa sananvapauden sekä yksityisyydensuojan, sekä estää yksittäisen ihmisen verkkoliikenteen asiattoman valvomisen. Sitä on pidetty myös demokratian ja viestinnän yksityisyyden takaajana. Esimerkiksi maissa, joissa sananvapautta on rajoitettu, ei kaikkia verkkopalveluita voi käyttää vapaasti ja Tor-verkkoa käytetään apuvälineenä näiden rajoitusten kiertämiseen.¹¹⁴

---

¹¹² Keskusrikospoliisi 2018.

¹¹³ Viestintävirasto 2016.

¹¹⁴ Haasio 2017, 13-15.

Anonyymien verkkojen huumausainemarkkinat muistuttavat paljolti mitä tahansa normaalia verkkokauppaa. Huumausaineita listataan määrineen ja hintoineen, jopa erikoistarjouksin. Suurin ero näiden markkinoiden välillä onkin lähestulkoon täysi anonymiteetti ostajan ja myyjän välillä. Verkossa tapahtuvassa huumausainekaupassa hyödynnetään useita anonymiteetin takaavia palveluja, kryptattuja kommunikaatiokeinoja sekä kryptovaluuttoja jotka kaikki laskevat kiinnijäämisen riskiä ja vaikeuttavat huumausainerikosten tutkintaa huomattavasti.¹¹⁵

Huumausaineiden käyttäjien motiivit huumausaineiden ostamiseen verkossa ovat useiden tutkimusten mukaan olleet liittyneet huumausaineiden oletettuun laatuun. Ostajat uskovat verkossa myytävänä olevien huumausaineiden laadun olevan korkeampi, kuin muista mahdollisista hankintakanavista saatujen. Myös laajempi valikoima ja ostamisen helppous ovat olleet esiin tuotuja asioita. Verkosta ostettaessa on myös mahdollista ostaa huumausaineita suoraan niiden tuotantomaasta, joka vahvistaa ostajien näkemyksiä aineiden laadusta. Tutkimuksissa on myös todettu, että verkosta huumausaineita ostaessa on erittäin todennäköistä, että ostajalle toimitetaan hänen tilaamaansa huumausainetta. Joissain tapauksissa huumausainepitoisuuksia on kuitenkin markkinoitu todellisuutta korkeampina.¹¹⁶

3.7 Kryptovaluutat

Kryptovaluutat, eli virtuaalivaluutat kuten bitcoin eivät ole laittomia. Kryptovaluutat on kehitetty uudelleenlaiseksi maksuvälineeksi käytettäväksi verkossa. Kryptovaluutat poikkeavat perinteisistä valuutoista siten, etteivät ne ole missään sidoksessa keskuspankkeihin tai valtioihin. Ne ovat myös täysin digitaalisia ilman minkäänlaista fyysistä muotoa. Kryptovaluuttojen arvon määrittää niiden kysyntä ja tarjonta. Lähes minkään kryptovaluutan käyttäminen ei myöskään ole missään sidoksissa henkilötietoihin, jonka takia ne soveltuvat myös rikolliseen toimintaan. Ensimmäinen luotu kryptovaluutta on bitcoin, joka on kaikista virtuaalivaluutoista edelleen suosituin ja käytetyin ympäri maailmaa.¹¹⁷ Vaikka bitcoinien käyttö usein yhdistetään laittomaan huumausainekauppaan, arvioidaan niin sanotun mustan pörssin osuuden olevan noin 10%-20% bitcoin-taloudesta. Vastaavasti on tutkittu¹¹⁸, että jopa yli 20% koko maailmantalouden bruttokansantuotteesta liittyy mustaan pörssiin, jolloin bitcoin ei ole tästä poikkeavassa asemassa.

Bitcoinin ydinteknologiana toimii innovaatio nimeltään lohkoketju. Sitä voidaan pitää eräänlaisena hajautettuna tilikirjana, josta jokaisella käyttäjällä on tahtoessaan oma kokonainen

---

¹¹⁵ Drugs and the darknet 2017, 22-23.

¹¹⁶ Drugs and the darknet 2017, 27.

¹¹⁷ Bitcoin FAQ 2018.

¹¹⁸ Elgin & Oztunali 2012.

kopionsa. Lohkoketjuun on kirjattu kaikki bitcoin-siirrot ja bitcoin-lompakoiden balanssit ja sen päivittyminen tapahtuu reaaliajassa kaikille. Lohkoketjun varmennus tapahtuu matemaattisesti ja jokaisen verkossa tapahtuvan siirron on noudatettava ennalta määrättyjä sääntöjä. Koska kaikkien käyttäjien lohkoketjujen tulee olla yhteneväisiä, ei kukaan voi keinotekoisesti luoda lisää bitcoineja tai käyttää sellaisia bitcoineja, joita hänellä ei ole. Lohkoketjun varmennus tapahtuu louhinnaksi kutsutulla menetelmällä, jossa tietokoneet selvittävät erittäin haastavia laskentoja, joiden suorittamisesta palkitaan uusilla syntyvillä bitcoineilla. Louhintaan käytetty laskentateho on erittäin suuri. Tällä pyritään varmistamaan bitcoin-verkon turvallisuus, sillä potentiaalisella hyökkääjällä tulisi olla käytössään yli puolet kaikesta maailman laskentatehosta. Bitcoinia pidetäänkin koko maailman tehokkaimpana hajautetun laskennan operaationa, joka tekee sitä vastaan hyökkäämisestä käytännössä mahdotonta.¹¹⁹

Rikollisessa käytössä kryptovaluutat vaikeuttavat esitutkintaviranomaisen työtä huomattavasti. Erittäin vaikea transaktioiden jäljitettävyyden, käyttäjien anonyymiyden ja kryptovaluuttojen maailmanlaajuisuus laskevat rikollisuuden selvittämisen edellytyksiä. Kryptovaluuttojen käyttö yhdistettynä anonyymeihin verkkoihin voi useissa tapauksissa tehdä rikoksen tekijän henkilöllisyyden selvittämisestä jopa käytännössä mahdotonta.

4 Johtopäätökset

Tuomioistuinkäsittelyssä näyttökynnyksen vaikea ylittäminen konkretisoitui korkeimman oikeuden päätöksessä 2018:3, jossa tuomioon johtavaa ja syytettä tukevaa näyttöä ei ollut esitutkintaviranomaisen saatavilla. Syyttäjän todistustaakkaan perustuen syyttäjän vastuulla on näyttää toteen se, että syytetty todella on syyllistynyt väitettyyn tekoon. Tapauksissa, joissa tarvittavan näytön saaminen on mahdotonta, tai näytön määrä on vain vähäistä eikä se osoita vaadittavalla todennäköisyydellä syytettyä tekijäksi, on syyte hylättävä. Näytön hankkimisen haasteellisuus ei saa suoranaisesti vaikuttaa itse näyttökynnykseen. Useiden mahdollisten tapahtumakulkujen arvioinnilla pyritään antamaan syytetyille mahdollisuus tuoda esiin hänen näkemysensä tapahtumien kulusta mahdolliseksi vastapainoksi syyttäjän esittämälle tapahtumakululle. Myös kaikki muut syytettä vastaan puhuvat seikat ovat otettava tasapuolisesti huomioon, jolloin on hyvinkin mahdollista, että tapauksissa korostuu syytettä vastaan esitetyn näytön määrä verrattuna syytteen puolesta puhuvan näytön määrään sen vaikean saatavuuden ja selvittämisen johdosta. Näillä seikoilla pyritään kuitenkin varmistamaan syytetyn oikeusturva ja perusoikeudet, joiden ideologinen tärkeys on vahvempi kuin vain vähäisen näytön perusteella langetettava tuomio, jonka oikeellisuudesta ei voida olla varmoja.

---

¹¹⁹ Mikä on Bitcoin? 2018.

Oikeusjärjestyksen voimassaolo ja julkinen vallankäyttö johdetaan viime kädessä kansalais-tahdosta, ja onkin selvää, että syyttömän väärä tuomitseminen vain vähäisin perustein vahingoittaisi tuomioistuinten legitimitettä yhteiskunnan silmissä.

Huumausainerikosten ehkäisyssä sekä anonyymit verkot että kryptovaluutat luovat selkeän ongelmakohdan. Erittäin haastava huumausainekaupan seuranta ja kohdentaminen yksittäisiin tekijöihin vaatii suuria resursseja, eikä tapauskohtaisesti ole aina edes mahdollista. Huumaus-aineiden verkossa tapahtuvasta kaupasta ei usein jää sellaista konkreettista näyttöä, joka osoittaisi poikkeuksetta henkilön syyllistyneen huumausainerikokseen. Näin ollen tuomiois-tuinkäsittelyyn edenneissä tapauksissa korostuukin kokonaisvaltaisen arvioinnin tärkeys. Vaikka teoreettisella tasolla osa verkossa tapahtuvasta huumausainerikollisuudesta on mah-dollista selvittää, vaatii se huomattavan määrän resursseja. Tällöin voidaan palata rikospro-cessin tarkoituksenmukaisuusperiaatteisiin; rikoksen selvittämistäressi voidaan suhteuttaa ri-koksen vakavuuteen, jolloin kustannustehokkuuteen pyrkivä rikosprosessi ei aina etene tuo-mioistuinkäsittelyyn asti tapauksissa, joiden esitutkinnassa ei olla saatu syytteen pohjalle konkreettista näyttöä. Postitse lähetetyissä huumausaineita sisältävissä kirjeissä olevat osoi-tetiedot antavat selvän lähtökohdan epäilyille, mutta esitutkinnan tulee tähdätä rakentamaan sen ympärille tarpeeksi hyvin perusteltu ja todennäköistä tapahtumien kulkua tukeva koko-naiskuva, jotta vastaajan syyllisyydestä ei jää varteenotettavaa epäilyä.

Lähteet

Kirjallisuus ja artikkelit

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Europol. 2017. Drugs and the darknet: Perspectives for enforcement, research and policy. EMCDDA-Europol Join publications, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Frände, D., Havansi, E., Helenius, D., Koulu, R., Lappalainen, J., Lindfors, H., Niemi, J., Rautio, J. & Virolainen, J. 2012. Prosessioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Haasio, A. 2017. Verkkorikokset. Vantaa: BTJ Finland Oy.

Jokela, A. 2008. Rikosprosessi. 4. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Klami, H., Rahikainen, M., Sorvettula, J. 1987. Todistusharkinta ja todistustaakka. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

Niemi, H. & Virtanen, M. Rikollisuustilanne 2015. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

Siro, J. 2017. Huumausainerikokset. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Valtiotieteellinen tiedekunta. Rikollisuustilanne 2015. 2016. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

Van Amsterdam, J., Nutt, D., Phillips, L. & van den Brink, W. European Rating of Drug Harms. 2015. Iso-Britannia: Sage.

Varjonen, V. 2015. Huumetilanne Suomessa 2014. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Vuorenpää, M. 2009. Prosessioikeuden perusteet. Helsinki: Talentum

World Drug Report 2018. United Nations publication, Sales No. E.18.XI.9.

Virallislähteet

Diplomaattisia suhteita koskeva Wienin yleissopimus (4/1970).

Esitutkintalaki 805/2011.

Euroopan ihmisoikeussopimus (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muutettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla (63/1999).

Euroopan unionin perusoikeuskirja (2000/C 364/01).

Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi 222/2010.

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä 180/1992 vp.

Huumausainelaki 373/2008.

Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (8/1976).

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997.

Neuvoston puitepäätös laittoman huumausainekaupan rikostunnusmerkistöjä ja seuraamuksia koskevien vähimmäissääntöjen vahvistamisesta 2004/757/YOS.

Oikeudenkäymiskaari 4/1734.

Perustuslaki 731/1999.

Rikoslaki 39/1889.

Valtioneuvoston asetus huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista 543/2008.

Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittonta kauppaa vastaan (44/1994).

Oikeuskäytäntö

KKO 2002:41

KKO 2004:127

KKO 2005:56

KKO 2009:53

KKO 2014:34

KKO 2014:41

KKO 2017:33

KKO 2017:3

KKO 2017:12

KKO 2018:3

Muut lähteet

Bitcoin.org. 2018. Frequently asked questions. Viitattu 1.11.2018. <https://bitcoin.org/en/faq>

Bittiraha.fi. 2018. Mikä on Bitcoin? Viitattu 22.11.2018. <https://bittiraha.fi/content/mik%C3%A4-bitcoin>

Elgin, C. & Oztunali, O. 2012. Shadow economies all around the world: Model-based estimates. Viitattu 22.11.2018. <https://voxeu.org/article/shadow-economies-around-world-model-based-estimates>

Global Commission on Drug Policy. 2011. War on Drugs. Viitattu 24.10.2018. http://www.globalcommissionondrugs.org/wp-content/uploads/2017/10/GCDP_WaronDrugs_EN.pdf

Global Commission on Drug Policy. 2017. The World Drug Perception Problem. Viitattu 31.10.2018. http://www.globalcommissionondrugs.org/wp-content/uploads/2018/01/GCDP-Report-2017_Perceptions-ENGLISH.pdf

Hakkarainen, P. 2018. Huumeiden käytön rangaistavuudesta tulisi luopua. Viitattu 22.10.2018. <https://blogi.thl.fi/huumeiden-kayton-rangaistavuudesta-tulisi-luopua/>

Hakkarainen, P. Huumeiden käytön rangaistavuudesta tulisi luopua. 2018. Viitattu 20.10.2018. <https://blogi.thl.fi/huumeiden-kayton-rangaistavuudesta-tulisi-luopua/>

Helsingin Hovioikeuspiirin laatuhanke 4.12.2006. Huumetyöryhmä 2006.

Keskusrikospoliisi. Tilannekatsaus huumausainerikollisuuteen ja dopingainerikollisuuteen. 2018. Viitattu 30.10.2018. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenaxwwwstructure/69911_Tilannekatsaus_huumaus- ja_dopingainerikollisuudesta.pdf?38d8b42477abd588

Könönen, P. 2006. Tuomitsemiskynnyksestä rikosasiassa. Viitattu 15.11.2018. https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/kirjoituksiatodistusoikeudesta2006/Im-pltB4aF/09_Tuomitsemiskynnyksesta_rikosasiassa_Perttu_Kononen.pdf

Launiala, M. 2016. Prejudikaatti ja prejudikaattinormi. Edilex. Viitattu 12.11.2018. www.edilex.fi/artikkelit/16683

Tulokas, M. 2013. Korkeimman oikeuden tuomioiden prejudikaattimerkitys ja tuomioiden perustelut. Viitattu 12.11.2018. <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/muutoksenhakijalle/korkeimmanoikeudentuomioidenprejudikaattimerkitysjuuomioidenperustelut.html>

Uusitalo, K. 2013. Korkeimman oikeuden ratkaisujen merkitys normaalirangaistuksen arvioinnissa alemmissa oikeusasteissa - määritteleekö korkein oikeus normaalirangaistustason? Viitattu 12.11.2018. https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/rangaistuksenmaaraaminen2013/MiZbpo2sp/03_Korkeimman_oikeuden_ratkaisujen_merkitys..._Kirsti_Uusitalo.pdf

Valtioneuvoston periaatepäätös huumausainepolitiikasta 2016-2019 (Yleisistunto 15.12.2016).

Viestintävirasto. Verkkorikollisuus ja pimeä verkko - verkkorikollisille suunnatuilla palveluilla omat markkinansa. 2016. Viitattu 30.10.2018. <https://www.viestintavirasto.fi/kyberturvallisuus/tietoturvanyt/2016/03/ttn201603021442.html>

Kuvat

Kuva 1: Rikosprosessin kulku.....	11
-----------------------------------	----